

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ — 2022

Το 2021 σημειώθηκε πρόοδος, αλλά και οπισθοδρόμηση στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στην Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2022 του FRA εξετάζονται οι σημαντικότερες εξελίξεις στον τομέα και προσδιορίζονται τόσο τα επιτεύγματα όσο και τα ζητήματα που εξακολουθούν να προκαλούν ανησυχία. Στην παρούσα έκδοση παρουσιάζονται οι γνώμες του FRA σχετικά με τις κυριότερες εξελίξεις στους εξεταζόμενους θεματικούς τομείς και συνοψίζεται η τεκμηρίωση στην οποία στηρίχθηκαν οι εν λόγω γνώμες. Με αυτόν τον τρόπο, παρέχεται συνοπτική και ταυτόχρονα κατατοπιστική επισκόπηση των βασικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν η ΕΕ και τα κράτη μέλη στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

ΓΝΩΜΕΣ ΤΟΥ FRA

1 [ΘΕΜΑ]

Κοινωνικά δικαιώματα και ισότητα υπό το πρίσμα της ανάκαμψης από την πανδημία Covid-19

3

Εφαρμογή και χρήση του Χάρτη σε εθνικό επίπεδο

6

Ισότητα και απαγόρευση των διακρίσεων

9

Ρατσισμός, Ξενοφοβία και συναφείς μορφές μισαλλοδοξίας

12

Ισότητα και ενσωμάτωση των Ρομά

15

Άσυλο, θεωρήσεις, μετανάστευση, σύνορα και ένταξη

17

Κοινωνία της πληροφορίας, προστασία της ιδιωτικής ζωής και προστασία των δεδομένων

20

Δικαιώματα του παιδιού

23

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη

25

Εξελίξεις όσον αφορά την εφαρμογή της σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία

Ημερομηνία σύνταξης: Απρίλιος 2022

Ούτε ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ούτε οποιοδήποτε πρόσωπο ενεργεί εξ ονόματός του ευθύνεται για ενδεχόμενη χρήση των παρακάτω πληροφοριών.

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022

Print	ISBN 978-92-9461-813-9	ISSN 2467-2416	doi:10.2811/35179	TK-AM-22-001-EL-C
PDF	ISBN 978-92-9461-775-0	ISSN 2467-2645	doi:10.2811/071889	TK-AM-22-001-EL-N

© Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022

Η αναπαραγωγή επιτρέπεται εφόσον αναφέρεται η πηγή.

Για κάθε χρήση ή αναπαραγωγή φωτογραφιών ή άλλου υλικού τα οποία δεν καλύπτονται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να ζητείται απευθείας η άδεια των κατόχων των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Φωτογραφίες:

Εξώφυλλο (από πάνω προς τα κάτω): © BGStock72/Adobe Stock· myboys.me/Adobe Stock· Lazyllama/Adobe Stock

Σελίδα 1: © Rob/Adobe Stock

Σελίδα 2: © BGStock72/Adobe Stock

Σελίδα 2: © RioPatuca Images/Adobe Stock

Σελίδα 3: © FRA

Σελίδα 4: © AlexImx/Adobe Stock

Σελίδα 4: © Bluedesign/Adobe Stock

Σελίδα 6: © Aleksander Kalka/NurPhoto/Getty Images

Σελίδα 7: © Mangostar/Adobe Stock

Σελίδα 8: © Ananass/Adobe Stock

Σελίδα 9: © myboys.me/Adobe Stock

Σελίδα 9: © dusanpetkovic1/Adobe Stock

Σελίδα 10: © Ton Koene/Alamy Stock Photo

Σελίδα 11: © Fizkes/Adobe Stock

Σελίδα 12: © Birute/iStock

Σελίδα 13: © FRA

Σελίδα 14: © Philippe Huguen/AFP/Getty Images

Σελίδα 15: © Jacopo/Adobe Stock

Σελίδα 15: © BalkansCat/iStock

Σελίδα 16: © Elmar Gubisch/Adobe Stock

Σελίδα 16: © Henry-Martin Klemt/Adobe Stock

Σελίδα 17: © Jirsak/Adobe Stock

Σελίδα 17: © Gorodenkoff/Adobe Stock

Σελίδα 18: © Vitalii Vodolazsky/Adobe Stock

Σελίδα 19: © Michael Traitov/Adobe Stock

Σελίδα 20: © New Africa/Adobe Stock

Σελίδα 20: © Ralf Geithe/Adobe Stock

Σελίδα 21: © Jenny Matthews/Getty Images

Σελίδα 22: © Emin Ozkan/Adobe Stock

Σελίδα 23: © Jirsak/AdobeStock

Σελίδα 24: © AJ_stock_photos/Adobe Stock

Σελίδα 24: © Corgarashu/Adobe Stock

Σελίδα 25: © Chansom Pantip/Adobe Stock

Σελίδα 26: © Jenny Sturm/Adobe Stock

Σελίδα 27: © Seventyfour/Adobe Stock

Σελίδα 28: © Nathaphat Nampix/Adobe Stock

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΙΣΟΤΗΤΑ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΝΔΗΜΙΑ COVID-19

Η πανδημία COVID-19 έθιξε τα κοινωνικά δικαιώματα, αν και όχι στον ίδιο βαθμό για όλους. Μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στην ΕΕ εμφανίζουν υπερβολικά υψηλά ποσοστά θνησιμότητας και αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο φτώχειας, περιορισμούς στην απασχόληση, έλλειψη πρόσβασης σε ψηφιακές υποδομές, δυσκολία πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη, την παιδική φροντίδα, την εκπαίδευση και την κατάρτιση, περιορισμούς στη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή και εντάσεις όσον αφορά την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής.

Η ΕΕ ανταποκρίθηκε μέσω της ανάληψης ταχείας δράσης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και διάφορους οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένου του Ευρωπαϊκού Κέντρου Πρόληψης και Ελέγχου Νόσων, το οποίο παρέχει αναλυτική εβδομαδιαία ανάλυση της επιδημιολογικής κατάστασης, και του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Φαρμάκων, ο οποίος αξιολογεί τις θεραπείες και τα εμβόλια κατά της νόσου COVID-19. Επιπλέον, για την αντιμετώπιση των κοινωνικών επιπτώσεων της πανδημίας διατέθηκαν στα κράτη μέλη 723,8 δισ. ευρώ, μέσω του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη πρότειναν περισσότερα από 850 μέτρα για τη βελτίωση της πραγμάτωσης των κοινωνικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της ανάκαμψης από την πανδημία.

Η εφαρμογή αυτών των μέτρων πρέπει να παρακολουθείται συστηματικά για να ελέγχεται η συμμόρφωση με τα θεμελιώδη δικαιώματα, ώστε να χρησιμοποιούνται τα μέτρα αποτελεσματικά και αποδοτικά και να σέβονται τα δικαιώματα των πολιτών. Ωστόσο, σε γενικές γραμμές τα κράτη μέλη δεν εμπλέκουν θεσμοθετημένους φορείς με αρμοδιότητες στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων που εγκρίνονται στα οικεία σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας για την προώθηση των κοινωνικών δικαιωμάτων.

Η προσήλωση της ΕΕ στα κοινωνικά δικαιώματα εδράζεται στην έννομη τάξη της Ένωσης, όπως δείχνουν τα άρθρα 4, 9 και 151 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και ο τίτλος IV σχετικά με την αλληλεγγύη του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

Το 2021 η ΕΕ και τα κράτη μέλη της αντέδρασαν στην πανδημία COVID-19 ανανεώνοντας τη δέσμευσή τους για την υλοποίηση μιας «κοινωνικής Ευρώπης», όπως καταδείχτηκε στην κοινωνική σύνοδο κορυφής του Πόρτο και στο σχέδιο δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Ο κανονισμός για τη θέσπιση του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (2021/241) αντικατοπτρίζει τις νομικές και πολιτικές δεσμεύσεις της Ένωσης και απαιτεί από τα κράτη μέλη να εξηγήσουν τον τρόπο με τον οποίο τα εθνικά τους σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας θα συμβάλουν στην υλοποίηση του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Ο κανονισμός περιλαμβάνει επίσης αναφορές στα θεμελιώδη δικαιώματα, για παράδειγμα όσον αφορά την προστασία των δεδομένων, την προστασία του περιβάλλοντος και την ισότητα.

ΓΝΩΜΗ 1.1 ΤΟΥ FRA

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να προωθήσουν τα κοινωνικά δικαιώματα των ατόμων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση και έχουν πληγεί περισσότερο από την πανδημία μέσω της εκταμίευσης κονδυλίων από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας τηρώντας όλες τις σχετικές νομικές υποχρεώσεις και πολιτικές δεσμεύσεις. Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να προσαρμόσουν τα χρηματοδοτούμενα μέτρα εάν διαπιστωθεί ότι δεν είναι επαρκώς αποτελεσματικά ως προς την αντιμετώπιση των κοινωνικών ευπαθειών.

Η ΕΕ διέθεσε μέσω του μηχανισμού στα κράτη μέλη το ποσό των 723,8 δισ. ευρώ, με σκοπό μεταξύ άλλων την αντιμετώπιση της κοινωνικής ζημίας που προκάλεσε η πανδημία. Ως εκ τούτου, ο μηχανισμός σηματοδοτεί τη δέσμευση της Ένωσης για την οικοδόμηση μιας πιο δίκαιης και κοινωνικής Ευρώπης χωρίς αποκλεισμούς. Ο μηχανισμός έδωσε τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να προτείνουν περισσότερα από 850 μέτρα με σκοπό την προώθηση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής, τα οποία μπορούν να συμβάλουν στην πραγμάτωση των κοινωνικών δικαιωμάτων. Τα μέτρα αυτά αντιμετωπίζουν ορισμένες κοινωνικές ευπάθειες διαφόρων πληθυσμιακών ομάδων στην ΕΕ, μεταξύ άλλων των γυναικών, των παιδιών και των νέων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση· των ατόμων με αναπηρία· των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας· των Ρομά· και των ατόμων σε επισφαλείς συνθήκες εργασίας.

Σε γενικές γραμμές, τα κράτη μέλη συμπεριέλαβαν στα εθνικά τους σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας μέτρα για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης, την αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης και τη διευκόλυνση της ένταξης στην αγορά εργασίας. Ορισμένα από αυτά απευθύνονται ειδικά στα παιδιά και τους νέους. Άλλα μέτρα αφορούν τη μεταρρύθμιση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης και τα κοινωνικά συστήματα, ενώ κάποια αφορούν τη βελτίωση της πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη και στη μακροχρόνια φροντίδα.

ΓΝΩΜΗ 1.2 ΤΟΥ FRA

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να φροντίζουν ώστε να μη χρησιμοποιούνται κονδύλια από τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας κατά τρόπο ασύμβατο με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ ή με τη σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (CRPD). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να θεσπίσουν αποτελεσματικούς μηχανισμούς παρακολούθησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε σχέση με τον μηχανισμό. Οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών ενθαρρύνονται να συμμετέχουν σε συστηματικές και ουσιαστικές διαβουλεύσεις με τους οικείους θεσμοθετημένους φορείς για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ισότητα στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας. Στις διαβουλεύσεις αυτές θα μπορούσε να ζητηθεί η συμβουλή των φορέων αυτών σχετικά με τη δημιουργία συστημάτων για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τον Χάρτη και με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα μπορούσαν επίσης να εξετάσουν το ενδεχόμενο συμμετοχής θεσμοθετημένων φορέων ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις εκτιμήσεις επιπτώσεων των μέτρων ανάκαμψης όσον αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Οι δημόσιοι πόροι, συμπεριλαμβανομένων των κονδυλίων της ΕΕ, διαδραματίζουν καίριο ρόλο στη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών. Αυτή επιτυγχάνεται ιδίως όταν οι αρμόδιες αρχές μεριμνούν ώστε να μη χρηματοδοτούνται δραστηριότητες μη συμβατές με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Και αυτό απαιτεί αποτελεσματική παρακολούθηση της χρήσης των κονδυλίων.

Ο κανονισμός για τη θέσπιση του μηχανισμού προβλέπει ότι τα κράτη μέλη υποβάλλουν εκθέσεις δύο φορές ετησίως στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου σχετικά με την πρόοδο όσον αφορά την επίτευξη των σχεδίων ανάκαμψης και ανθεκτικότητάς τους (άρθρο 27). Ωστόσο, συγκριτικά με τις εγγυήσεις του κανονισμού περί κοινών διατάξεων, ο κανονισμός αυτός δεν περιέχει εγγυήσεις όσον αφορά την παρακολούθηση της συμμόρφωσης των δαπανών με τις διατάξεις για τα θεμελιώδη δικαιώματα, ούτε σε σχέση με τη δημιουργία εθνικών μηχανισμών παρακολούθησης ούτε σχετικά με τη συμμετοχή θεσμοθετημένων εθνικών φορέων με αρμοδιότητες στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή της ισότητας σε τέτοιους μηχανισμούς. Ορισμένα κράτη μέλη πρότειναν στα σχέδιά τους μέτρα που ενδέχεται να εγείρουν ανησυχίες σχετικά με τη συμβατότητα με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ ή τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Για παράδειγμα, η χρήση κονδυλίων του μηχανισμού για την ανακαίνιση ή τη δημιουργία ιδρυμάτων για άτομα με αναπηρία ενδέχεται να μη συμμορφώνεται με το άρθρο 19 της σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία όσον αφορά την ανεξάρτητη διαβίωση και τη συμμετοχή στην κοινότητα.

2

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΧΑΡΤΗ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Το Συμβούλιο εξέφρασε την απόλυτη προσηλωσή του στη «Στρατηγική για την ενίσχυση της εφαρμογής του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στην ΕΕ» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η δεκαετής στρατηγική και τα συμπεράσματα του Συμβουλίου δίνουν μεγάλη έμφαση στην εφαρμογή του Χάρτη σε εθνικό επίπεδο, τονίζοντας τη σημασία των εθνικών φορέων.

Σε εθνικό επίπεδο, όπως προκύπτει από τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν το 2021, τα δικαστήρια, τα κοινοβούλια, οι κυβερνήσεις και άλλοι φορείς εξακολουθούν να χρησιμοποιούν τον Χάρτη, αναφορά στον οποίο γίνεται στις αποφάσεις, στις εκτιμήσεις επιπτώσεων και στις κοινοβουλευτικές συζητήσεις. Υπάρχουν κάποια λίγα παραδείγματα πρωτοβουλιών πολιτικής οι οποίες αποσκοπούν στην ενίσχυση της κατάρτισης σχετικά με τον Χάρτη. Ωστόσο, μέχρι στιγμής, οι εθνικοί φορείς δεν φαίνεται να εφαρμόζουν τη στρατηγική της Επιτροπής και τα συμπεράσματα του Συμβουλίου μέσω κάποιου συντονισμένου, μακροπρόθεσμου σχεδιασμού. Αλλά ο ορισμός εθνικών σημείων επαφής για τον Χάρτη ενδέχεται να υποδεικνύει μια πιο εμφανή πρόοδο το 2022.

Επίπεδο ΕΕ

Στις αρχές Μαρτίου 2021 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέκρινε συμπεράσματα σχετικά με την ενίσχυση της εφαρμογής του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ («Χάρτης»). Τα συμπεράσματα αυτά έχουν τη δυνατότητα να συμβάλουν στην καλύτερη εφαρμογή του Χάρτη σε εθνικό επίπεδο και, ως εκ τούτου, στην καλύτερη προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στα κράτη μέλη της ΕΕ. Το Συμβούλιο ζητά περισσότερη κατάρτιση, μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση, βελτίωση των κανόνων για τη θέσπιση νομοθεσίας, ευρύτερη ανταλλαγή εμπειριών και πρακτικών όσον αφορά την εφαρμογή του Χάρτη, αυστηρές προϋποθέσεις βάσει του Χάρτη για τα κονδύλια της ΕΕ, καλύτερο συντονισμό σε θέματα που σχετίζονται με τον Χάρτη, ισχυρότερους εθνικούς οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων (ΕΟΑΔ) και στενότερη συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών.

Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον Χάρτη πυροδότησε επίσης αντιδράσεις από την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, οι οποίες τόνισαν τη σημασία της συμμετοχής των περιφερειακών φορέων και των φορέων της κοινωνίας των πολιτών, αντίστοιχα. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υπογράμμισε τη σημασία της παρακολούθησης της εφαρμογής του συνόλου των δικαιωμάτων του Χάρτη.

ΓΝΩΜΗ 2.1 ΤΟΥ FRA

Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ θα πρέπει να χρησιμοποιούν τα αντίστοιχα έγγραφα πολιτικής τα οποία ενέκριναν το 2021 ως σημεία αναφοράς για τις μελλοντικές προσπάθειές τους για τη διασφάλιση της πλήρους εφαρμογής του Χάρτη. Για την εκάστοτε επανεξέταση της εφαρμογής των εν λόγω εγγράφων απαιτείται η τακτική συλλογή δεδομένων, πληροφοριών και εμπειριών των σχετικών εθνικών και τοπικών φορέων.

Για παράδειγμα, το Συμβούλιο μπορεί να χρησιμοποιεί τους κύριους τομείς που προσδιορίζονται στα συμπεράσματά του σχετικά με τον Χάρτη του 2021 ως πλαίσιο αναφοράς όποτε σχολιάζει στο μέλλον την εφαρμογή του Χάρτη. Κατά την προετοιμασία των ετήσιων συμπερασμάτων παρακολούθησης σχετικά με τον Χάρτη, το Συμβούλιο μπορεί να εξετάζει το ενδεχόμενο διοργάνωσης διαδραστικής και τεκμηριωμένης ανταλλαγής απόψεων στο πλαίσιο της αρμόδιας ομάδας εργασίας του για την προώθηση της αμοιβαίας μάθησης, με τη συμμετοχή και των εθνικών σημείων επαφής για τον Χάρτη.

Οι οργανισμοί και οι φορείς της ΕΕ θα μπορούσαν να ακολουθήσουν το παράδειγμα των οργανισμών δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων και να εκτιμούν τακτικά πώς θα μπορούσαν να διευρύνουν τη συμβολή τους στην εφαρμογή και την προώθηση των δικαιωμάτων του Χάρτη.

Η τακτική συγκέντρωση πολλά υποσχόμενων πρακτικών για την εφαρμογή του Χάρτη ξεκίνησε με την ανανεωμένη διαδικτυακή πύλη της ευρωπαϊκής ηλεκτρονικής δικαιοσύνης, την οποία παρέιχε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι εννέα οργανισμοί δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων πραγματοποίησαν τη δεύτερη ετήσια ανταλλαγή απόψεων σχετικά με τον Χάρτη, κατά τη διάρκεια της οποίας ανέλυσαν διάφορα μέτρα που θεσπίστηκαν για τη διασφάλιση και την προώθηση της εφαρμογής του Χάρτη στο πλαίσιο των αντίστοιχων εντολών τους.

Όλα αυτά τα έγγραφα καθώς και οι εξελίξεις σε επίπεδο ΕΕ το 2021 αποτελούν μια καλή βάση για περαιτέρω ανάπτυξη.

ΓΝΩΜΗ 2.2 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ που δεν έχουν ακόμη δημιουργήσει σημεία επαφής για τον Χάρτη, όπως ζητήθηκε στο πλαίσιο της στρατηγικής για τον Χάρτη, θα πρέπει να το πράξουν σύντομα προκειμένου να προωθήσουν τη συντονισμένη και αποτελεσματική εφαρμογή της στρατηγικής του Χάρτη.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο εφαρμογής της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον Χάρτη και των συμπερασμάτων του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω μιας διαρθρωμένης διαδικασίας που θα βασίζεται σε συγκεκριμένους στόχους, ορόσημα και χρονοδιαγράμματα. Στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας θα ήταν δυνατόν π.χ. να εκπονηθεί ειδικό σχέδιο δράσης για τον Χάρτη ή να γίνονται ειδικές αναφορές στον Χάρτη κατά την εκπόνηση των υφιστάμενων σχεδίων δράσης ή στρατηγικών.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο αξιολόγησης του επιπέδου εμπειρογνωμοσύνης τους όσον αφορά την εφαρμογή του Χάρτη στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης για μελλοντικούς και εν ενεργεία δικαστές, εισαγγελείς και άλλους επαγγελματίες του νομικού κλάδου, προκειμένου να αναπτύξουν μέτρα για την αντιμετώπιση πιθανών ελλείψεων στον εν λόγω τομέα, αξιοποιώντας την υπάρχουσα εμπειρογνωμοσύνη των εθνικών και διεθνών ιδρυμάτων κατάρτισης και χρησιμοποιώντας τα διαθέσιμα σε διεθνές επίπεδο εργαλεία, για παράδειγμα εκείνα που έχει αναπτύξει ο FRA.

Εθνικό επίπεδο

Όπως προκύπτει από τα συμπεράσματα του Συμβουλίου, το 2021 δόθηκε μεγάλη έμφαση στο εθνικό επίπεδο διακυβέρνησης. Η τάση αυτή βασίζεται στη στρατηγική του 2020 για τον Χάρτη, στο πλαίσιο της οποίας η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κάλεσε τα κράτη μέλη να λάβουν συγκεκριμένα μέτρα, για παράδειγμα να συστήσουν σημεία επαφής στις εθνικές διοικήσεις, να αναπροσαρμόσουν τις διαδικασίες που σχετίζονται με τις εκτιμήσεις αντικτύπου και τον νομικό έλεγχο, να φροντίσουν ώστε οι επιτροπές με επαρκή εμπειρογνωμοσύνη στον Χάρτη να παρακολουθούν τη διαχείριση των κονδυλίων της ΕΕ ή να συστήσουν ή να ενισχύσουν τους ΕΟΑΔ. Κάλεσε επίσης τα κράτη μέλη να επεκτείνουν τα μέτρα πολιτικής που σχετίζονται με τον Χάρτη στον τομέα της κατάρτισης, της ευαισθητοποίησης ή της προώθησης ενός υποστηρικτικού και ασφαλούς περιβάλλοντος για τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τους υπερασπιστές των δικαιωμάτων.

Για την υλοποίηση όλων αυτών απαιτείται αλλαγή της νοοτροπίας σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα σε εθνικό επίπεδο. Όπως προκύπτει από δικαστικές υποθέσεις, αλλά και από τη συλλογιστική περί θεμελιωδών δικαιωμάτων που εφαρμόζεται στο πλαίσιο της νομοθετικής διαδικασίας, η πρακτική των θεμελιωδών δικαιωμάτων εξακολουθεί να επικεντρώνεται στο εθνικό συνταγματικό δίκαιο και στην ΕΣΔΑ. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει ότι η προστιθέμενη αξία του Χάρτη δεν έχει ακόμη αξιοποιηθεί επαρκώς και ότι η αλληλεπίδραση τόσο μεταξύ του Χάρτη και του εθνικού δικαίου όσο και μεταξύ του Χάρτη και της ΕΣΔΑ δεν αποτελεί ακόμη μέρος των τυποποιημένων προγραμμάτων κατάρτισης στον βαθμό που θα έπρεπε.

Σε συνδυασμό με αυτό το γεγονός, οι ορατές προσπάθειες σε εθνικό επίπεδο για την εφαρμογή της στρατηγικής του Χάρτη στο πλαίσιο διαρθρωμένης διαδικασίας με συγκεκριμένους στόχους, ορόσημα και χρονοδιαγράμματα είναι ελάχιστες. Η δημιουργία σημείων επαφής για τον Χάρτη αποτελεί σημαντικό πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση αυτή, καθώς τα σημεία αυτά ενδέχεται να κατευθύνουν ή να διευκολύνουν τη διαδικασία εφαρμογής της στρατηγικής του Χάρτη. Ωστόσο, μέχρι στιγμής μόνο τα μισά κράτη μέλη έχουν ορίσει σημεία επαφής για τον Χάρτη.

Τοπικό επίπεδο

Όσον αφορά το τοπικό επίπεδο διακυβέρνησης, αξίζει να υπενθυμιστεί ότι ο Χάρτης «εφαρμόζεται εξίσου στις περιφερειακές ή τοπικές υπηρεσίες καθώς επίσης και στους δημόσιους οργανισμούς, οσάκις εφαρμόζουν το δικαίωμα της Ένωσης» (βλέπε επεξηγήσεις, άρθρο 51, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C 303/17 της 14.12.2007). Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να ανταλλάσσουν εμπειρίες και πρακτικές ώστε να καθίσταται δυνατή η αμοιβαία μάθηση.

Το 2021 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή άνοιξε ενότητα στη διαδικτυακή πύλη της ευρωπαϊκής ηλεκτρονικής δικαιοσύνης, στην οποία τα κράτη μέλη μπορούν να ανταλλάσσουν βέλτιστες πρακτικές όσον αφορά τη χρήση και την ευαισθητοποίηση σχετικά με τον Χάρτη, μεταξύ άλλων σε τοπικό επίπεδο. Ωστόσο, μέχρι στιγμής δεν έχουν χρησιμοποιήσει σε μεγάλο βαθμό την πύλη για τον σκοπό αυτό.

Στη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον Χάρτη χρησιμοποιείται ο όρος «τοπικός» 17 φορές. Στη στρατηγική δεν απευθύνεται μόνο έκκληση για την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών σε τοπικό επίπεδο σχετικά με τον Χάρτη και την προώθηση υποστηρικτικού και ασφαλούς περιβάλλοντος για τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε τοπικό επίπεδο, αλλά παράλληλα ζητείται από τα κράτη μέλη να παρέχουν επαρκείς οδηγίες σε τοπικό επίπεδο ώστε οι τοπικές αρχές να μπορούν να ανταπεξέρχονται στα καθήκοντά τους όσον αφορά τον Χάρτη. Στη στρατηγική επισημαίνεται επίσης ότι οι τοπικοί φορείς μπορούν να αυξήσουν την ευαισθητοποίηση για τα δικαιώματα των πολιτών και τις δυνατότητες αντίδρασής τους όταν αυτά παραβιάζονται.

Στα συμπεράσματα του Συμβουλίου που εγκρίθηκαν τον Μάρτιο του 2021 υπογραμμίζεται επίσης ο ρόλος των περιφερειακών και τοπικών διοικήσεων, συμπεριλαμβανομένων των δημοσίων υπαλλήλων, «στην ενσωμάτωση του Χάρτη και στη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τα θεμελιώδη δικαιώματα κατά τη χάραξη πολιτικής, καθώς και στην καλλιέργεια νοοτροπίας υπέρ των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε όλα τα επίπεδα της εκτελεστικής εξουσίας».

Ωστόσο, οι τοπικές διοικητικές αρχές δεν λαμβάνουν επαρκώς υπόψη τον Χάρτη, σύμφωνα με τον FRA και την ανάλυση των στοιχείων που προέκυψαν μετά τις διαβουλεύσεις που διεξήγαγε η Επιτροπή κατά την εκπόνηση της στρατηγικής του Χάρτη. Οι δυνατότητες σε τοπικό επίπεδο για καλύτερη προστασία και προώθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι αδιαμφισβήτητες. Για παράδειγμα, το 2021 ο FRA πρότεινε ένα πλαίσιο που έχει ως στόχο να ενθαρρύνει περισσότερες πόλεις στην ΕΕ να γίνουν πόλεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να συμβάλει στην ανάπτυξη μιας τοπικής κουλτούρας δικαιωμάτων.

ΓΝΩΜΗ 2.3 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να συζητήσουν τη νέα στρατηγική για τον Χάρτη με τις τοπικές και περιφερειακές αρχές και να διερευνήσουν τρόπους με τους οποίους μπορούν να συμβάλουν με τον βέλτιστο δυνατό τρόπο στην προώθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και του Χάρτη.

Οι τοπικές και περιφερειακές αρχές πρέπει να φροντίσουν ώστε στις νομικές τους πράξεις, διαδικασίες και πολιτικές να γίνεται παραπομπή στον Χάρτη. Οι υφιστάμενες πρακτικές σε σχέση με τον Χάρτη σε τοπικό επίπεδο πρέπει να κοινοποιούνται στα νέα εθνικά σημεία επαφής για τον Χάρτη, ούτως ώστε τα εν λόγω σημεία επαφής να μπορούν να ανταλλάσσουν τέτοιες πρακτικές και εμπειρίες με άλλα κράτη μέλη, π.χ. μέσω της διαδικτυακής πύλης της ευρωπαϊκής ηλεκτρονικής δικαιοσύνης.

Οι πόλεις πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο να γίνουν πόλεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, λαμβάνοντας ολοένα και συχνότερα υπόψη τα θεμελιώδη δικαιώματα στο έργο, στα προγράμματα και στις δραστηριότητές τους. Εν προκειμένω, χρήσιμο μπορεί να αποβεί το πλαίσιο για την ενίσχυση των δικαιωμάτων σε τοπικό επίπεδο, όπως προτείνεται από τον FRA.

Η Επιτροπή των Περιφερειών θα μπορούσε να εξετάσει το ενδεχόμενο να πραγματοποιεί τακτικά ένα φόρουμ για την ανταλλαγή εμπειριών και πολλά υποσχόμενων πρακτικών σε σχέση με τον Χάρτη.

3

ΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ

Το 2021 ήταν η 21η επέτειος από την έγκριση των οδηγιών της ΕΕ για την ισότητα. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα μια αποτίμηση των επιτευγμάτων και των χαμένων ευκαιριών, καθώς και αξιολογήσεις της εφαρμογής της νομοθεσίας, κυρίως όμως έδωσε την αφορμή για αναλύσεις σχετικά με τα επόμενα βήματα που πρέπει να γίνουν. Το φετινό κεφάλαιο επικεντρώνεται στις διακρίσεις κατά των ΛΟΑΔΜ, καθώς και σε βάρος πολιτών της ΕΕ λόγω της ιθαγένειάς τους.

Η παραβίαση των δικαιωμάτων των ΛΟΑΔΜ σε ορισμένα κράτη μέλη, καθώς και η αύξηση των συναφών εγκλημάτων μίσους και των περιστατικών ρητορικής μίσους —που μπορεί να αντικατοπτρίζει τόσο την πραγματική αύξηση των περιστατικών, όσο και τη μεγαλύτερη προθυμία να τα καταγγείλουν— είχαν ως αποτέλεσμα την αντίδραση αρκετών διεθνών οργανισμών. Παράλληλα, η διεθνής και εθνική νομολογία αναγνωρίζει ολοένα και ευρύτερα τα οικογενειακά δικαιώματα όσον αφορά ομόφυλα ζευγάρια και ομοφυλόφιλους γονείς.

Υπάρχουν ορισμένα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι οι πολίτες της ΕΕ υφίστανται διακρίσεις λόγω ιθαγένειας σε διάφορους τομείς της ζωής, ωστόσο δεν συλλέγονται δεδομένα για το συγκεκριμένο θέμα.

Το 2021 ορισμένα από τα μέτρα για την αντιμετώπιση της πανδημίας του κορονοϊού (COVID-19) έπληξαν τα άτομα ΛΟΑΔΜ, ενώ οι πολίτες της ΕΕ αντιμετώπισαν κάποια προβλήματα κατά τη διέλευση των συνόρων της ΕΕ καθώς και κατά τη διενέργεια ή την καταγραφή των εμβολιασμών τους.

Το φετινό κεφάλαιο επικεντρώνεται στις διακρίσεις κατά των ΛΟΑΔΜ και στις διακρίσεις σε βάρος πολιτών της ΕΕ λόγω της ιθαγένειάς τους.

ΓΝΩΜΗ 3.1 ΤΟΥ FRA

Όσον αφορά τη σχεδιαζόμενη νομοθετική πρωτοβουλία για την αναγνώριση της ιδιότητας του γονέα και τα σχετικά μέτρα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να παράσχει στα κράτη μέλη το σχετικό πλαίσιο και περαιτέρω καθοδήγηση για τη διασφάλιση της αμοιβαίας αναγνώρισης της ιδιότητας αυτής για τα ομόφυλα ζευγάρια.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εφαρμόσουν τα μέτρα που περιλαμβάνονται στη στρατηγική της ΕΕ για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ, αναπτύσσοντας εθνικά σχέδια δράσης και στρατηγικές, και ενισχύοντας τη νομική προστασία των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων από τη βία και τη ρητορική μίσους.

Κατά το 2021 τα οικογενειακά δικαιώματα για τα ομόφυλα ζευγάρια και τους ομοφυλόφιλους γονείς αναγνωρίζονταν ολοένα και ευρύτερα στο πλαίσιο της διεθνούς και εθνικής νομολογίας και νομοθεσίας. Ωστόσο, η αμοιβαία αναγνώριση από διαφορετικά κράτη μέλη της ιδιότητας του γονέα του ιδίου φύλου εξακολουθεί να είναι δυσχερής λόγω των διαφορών που υφίστανται μεταξύ των χωρών της ΕΕ όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής της νομικής αναγνώρισης των ομόφυλων ζευγαριών και των οικογενειακών τους δικαιωμάτων (όσον αφορά την υιοθεσία, την παρένθετη μητρότητα ή την υποβοηθούμενη αναπαραγωγή). Το γεγονός αυτό δημιουργεί ανασφάλεια δικαίου και αποτελεί παρέμβαση όχι μόνο στο δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας, αλλά και στο δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή, όταν απορρίπτεται η αναγνώριση των οικογενειακών δεσμών μεταξύ γονέων και παιδιών τα οποία είναι νόμιμα εγκατεστημένα σε άλλη χώρα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνώρισε ότι οι διαφορές στους κανόνες των κρατών μελών σχετικά με την ιδιότητα του γονέα και η έλλειψη σχετικών κανόνων στην ΕΕ για τις συγκρούσεις μπορεί να δημιουργούν δυσκολίες στις οικογένειες όσον αφορά τη διέλευση των συνόρων εντός της ΕΕ.

Η Επιτροπή εξετάζει μια νομοθετική πρωτοβουλία για τη διασυνοριακή αναγνώριση της ιδιότητας γονέα μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Η πρόταση θεσπίζει κοινούς κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου και κοινές διατάξεις σχετικά με την αναγνώριση των αποφάσεων που αφορούν την ιδιότητα του γονέα. Μολονότι το ουσιαστικό δίκαιο περί ιδιότητας γονέα εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου των κρατών μελών, η ΕΕ μπορεί να θεσπίζει μέτρα όσον αφορά το οικογενειακό δίκαιο με διασυνοριακές επιπτώσεις σύμφωνα με το άρθρο 81 παράγραφος 3 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).

Η διασυνοριακή αναγνώριση της ιδιότητας του γονέα είναι μια διαδικασία ιδιαίτερα δύσκολη για τους γονείς του ίδιου φύλου, λόγω των διαφορών στα νομικά πλαίσια των κρατών μελών. Το γεγονός αυτό θίγει το δικαίωμα σεβασμού της οικογενειακής ζωής και τα δικαιώματα του παιδιού, καθώς και τα δικαιώματα του παιδιού που απορρέουν από την ιθαγένεια της ΕΕ.

Το ΔΕΕ αναγνώρισε τους οικογενειακούς δεσμούς μεταξύ των γονέων του ίδιου φύλου και του παιδιού τους στην υπόθεση *V.M.A. κατά Stolichna obshtina*. Υπενθύμισε ότι τα κράτη μέλη είναι δυνατόν να παρεκκλίνουν από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το δίκαιο της ΕΕ για την ελεύθερη κυκλοφορία μόνον εφόσον δεν παραβιάζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα που απορρέουν από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Το δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το να στερηθεί το παιδί τη σχέση του με έναν από τους γονείς του κατά την άσκηση του δικαιώματός του στην ελεύθερη κυκλοφορία, ή το να καθίσταται η άσκηση του δικαιώματος αυτού εκ των πραγμάτων αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερής λόγω του ότι οι γονείς του είναι του ίδιου φύλου, θα αντέβαινε προς τα άρθρα 7 (δικαίωμα σεβασμού της οικογενειακής ζωής) και 24 (δικαιώματα του παιδιού) του Χάρτη. Το δικαστήριο τόνισε ότι η υποχρέωση αναγνώρισης της σχέσης γονέα-τέκνου στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας δεν υπονομεύει την εθνική ταυτότητα και τις εθνικές αρμοδιότητες.

Επιπλέον, τα μέτρα για την ανάσχεση της πανδημίας, συμπεριλαμβανομένων των περιοριστικών μέτρων και των περιορισμών εισόδου στα κράτη μέλη, έπληξαν δυσανάλογα συντρόφους και παιδιά ΛΟΑΤΚΙ, καθώς και τους νέους ΛΟΑΤΚΙ σε διάφορα κράτη μέλη. Προκάλεσαν αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας, της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους, καθώς και περιορισμό της πρόσβασης σε ψυχολογική βοήθεια και υγειονομική περίθαλψη.

Στο πλαίσιο αυτό, η στρατηγική της ΕΕ για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ αποκτά μεγαλύτερη σημασία. Στη στρατηγική αυτή καθορίζονται στοχευμένες δράσεις που στηρίζονται σε τέσσερις βασικούς πυλώνες: αντιμετώπιση διακρίσεων, διασφάλιση της προστασίας, οικοδόμηση κοινωνιών χωρίς διακρίσεις και ηγετικός ρόλος στη μάχη υπέρ της ισότητας των ΛΟΑΤΚΙ+. Όπως προαναγγέλθηκε στη στρατηγική, το 2021 η Επιτροπή συγκρότησε υποομάδα για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ στο πλαίσιο της ομάδας υψηλού επιπέδου της ΕΕ

για την καταπολέμηση των διακρίσεων, την ισότητα και την πολυμορφία, με σκοπό τη στήριξη και την παρακολούθηση της προόδου των κρατών μελών όσον αφορά τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης εθνικών σχεδίων δράσης.

Αρκετά κράτη μέλη ενέκριναν εθνικά σχέδια δράσης με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων εν γένει, στα οποία περιλαμβάνονται και μέτρα για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ. Άλλα ανέπτυξαν σχέδια δράσης ειδικά για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ. Τα εν λόγω σχέδια δράσης, τα οποία υποστηρίχθηκαν ήδη στον κατάλογο δράσεων για την προαγωγή της ισότητας των ΛΟΑΔΜ για την περίοδο 2015-2019, είναι αναγκαία για την αναγνώριση των ιδιαίτερων αναγκών των ΛΟΑΤΚΙ με σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων τους και για τη θέσπιση ειδικών μέτρων.

ΓΝΩΜΗ 3.2 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι νομοθετικές και διοικητικές πρακτικές δεν θα εισάγουν διακρίσεις εις βάρος πολιτών της ΕΕ, και σε ορισμένα πλαίσια εις βάρος των μελών των οικογενειών τους, με βάση την ιθαγένεια, εντός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ. Χρήσιμα στοιχεία για το συγκεκριμένο θέμα πρόκειται να παράσχει η τακτική συλλογή δεδομένων και εμπειριών.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να αυξήσει τη βοήθεια που παρέχεται στα κράτη μέλη για την ανταλλαγή πληροφοριών και την ευαισθητοποίηση όσον αφορά την πρόληψη των διακρίσεων εις βάρος πολιτών της ΕΕ λόγω ιθαγένειας.

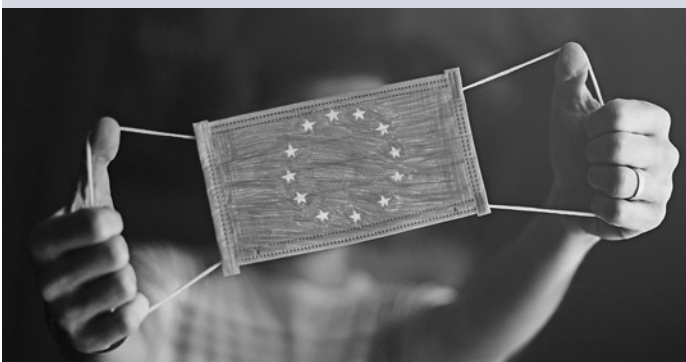
Οι διακρίσεις σε βάρος πολιτών της ΕΕ λόγω ιθαγένειας ενδέχεται να δημιουργήσουν εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία, ακόμη και αν δεν σχετίζονται άμεσα με την εφαρμογή της νομοθεσίας για την ελεύθερη κυκλοφορία.

Τόσο το άρθρο 18 της ΣΛΕΕ όσο και το άρθρο 21 παράγραφος 2 του Χάρτη προβλέπουν ότι, εντός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ, απαγορεύεται οποιαδήποτε διάκριση λόγω ιθαγένειας. Η απαγόρευση αυτή έχει άμεσο αποτέλεσμα, οριζόντιο και κάθετο. Αυτό σημαίνει ότι, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τα φυσικά πρόσωπα μπορούν να την επικαλούνται τόσο έναντι ιδιωτικών οντοτήτων όσο και έναντι κρατικών αρχών.

Το άρθρο 24 παράγραφος 1 της οδηγίας για την ελεύθερη κυκλοφορία (2004/38/ΕΚ) επιβεβαιώνει τη θεμελιώδη προσήλωση στην αρχή της ίσης μεταχείρισης των υπηκόων της ΕΕ, η οποία εκφράζεται στις Συνθήκες: «όλοι οι πολίτες της Ένωσης που διαμένουν στην επικράτεια του κράτους μέλους υποδοχής βάσει της παρούσας οδηγίας απολαύουν ίσης μεταχείρισης σε σύγκριση με τους ημεδαπούς του εν λόγω κράτους μέλους εντός του πεδίου εφαρμογής της Συνθήκης. Το ευεργέτημα του δικαιώματος αυτού εκτείνεται

στα μέλη της οικογένειας που δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους, εφόσον έχουν δικαίωμα διαμονής ή μόνιμης διαμονής». Το άρθρο 4 της οδηγίας για την εφαρμογή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων (2014/54/ΕΕ) υποχρεώνει τα κράτη μέλη να ορίσουν φορείς για την προαγωγή, την ανάλυση, την παρακολούθηση και την υποστήριξη της ίσης μεταχείρισης των εργαζομένων της Ένωσης και των μελών της οικογένειάς τους, χωρίς διακρίσεις λόγω ιθαγένειας, αδικαιολόγητους περιορισμούς ή παρεμπόδιση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας

Σύμφωνα με στοιχεία από την έρευνα του FRA το 2021, οι πολίτες της ΕΕ και τα μέλη των οικογενειών τους εξακολουθούν να υφίστανται διακρίσεις λόγω ιθαγένειας σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένης της φορολογίας, του δικαιώματος άσκησης επαγγέλματος και της πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγείας ή των κοινωνικών παροχών. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, ορισμένα μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης σχεδίων εμβολιασμού ή ταξιδιωτικών περιορισμών, είχαν αρνητικές επιπτώσεις σε πολίτες της ΕΕ από άλλα κράτη μέλη. Παρόλο που οι διακρίσεις λόγω ιθαγένειας δεν φαίνεται να είναι ευρέως διαδεδομένες σε σύγκριση με άλλους λόγους διακρίσεων, δεν υπάρχουν επαρκή σχετικά στοιχεία. Επίσης, δεν υπάρχει επαρκής ενημέρωση σχετικά με το τι συνιστά διάκριση λόγω ιθαγένειας, αν και η ιθαγένεια της ΕΕ αποτελεί έναν από τους πυλώνες της ολοκλήρωσης της ΕΕ, όπως έχει επανειλημμένα υπενθυμίσει το ΔΕΕ και όπως έχει επίσης τονιστεί στις ανά τριετία εκθέσεις της Επιτροπής για την ιθαγένεια.

4

ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ, ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ

Το 2021 συνεχίστηκαν τα ρατσιστικά εγκλήματα μίσους και η ρητορική μίσους σε ολόκληρη την ΕΕ. Οι μετανάστες και οι εθνοτικές μειονότητες, συμπεριλαμβανομένων των Ρομά, των Εβραίων, των μουσουλμάνων και των Ασιατών, συνέχισαν να κατηγορούνται για την πανδημία της νόσου του κορονοϊού (COVID-19).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έλαβε αποφασιστικά μέτρα για την εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας της ΕΕ κινώντας διαδικασίες επί παραβάσει κατά 11 κρατών μελών της ΕΕ για μη πλήρη και ορθή μεταφορά της απόφασης-πλαίσιο για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία στο εθνικό δίκαιο. Κάλεσε επίσης τα κράτη μέλη να εφαρμόσουν καλύτερα τις διατάξεις της οδηγίας περί φυλετικής ισότητας.

Αντανακλώντας τις δεσμεύσεις σε επίπεδο ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού, τα κράτη μέλη ενέκριναν εθνικά σχέδια δράσης κατά του ρατσισμού και συνέχισαν να ενισχύουν τα μέτρα για την αντιμετώπιση των κενών στα δεδομένα και να αναπτύσσουν δομές και διαδικασίες για την αποτελεσματική αναφορά περιστατικών ρατσισμού.

Στην απόφαση-πλαίσιο για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία (2008/913/ΔΕΥ) καθορίζεται κοινή προσέγγιση ποινικού δικαίου για μορφές ρατσισμού και ξενοφοβίας που ισοδυναμούν με ρητορική μίσους και εγκλήματα μίσους. Το 2021 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κίνησε διαδικασίες επί παραβάσει κατά 11 κρατών μελών που δεν είχαν ενσωματώσει πλήρως και σωστά την απόφαση-πλαίσιο στο εθνικό δίκαιο. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) και τα εθνικά ανώτατα δικαστήρια έθεσαν όρια στην τακτική της επίκλησης της ελευθερίας του λόγου για τη δικαιολόγηση της ρητορικής μίσους και της υποκίνησης μίσους.

Ο ρατσισμός συνέχισε να θέτει σοβαρές προκλήσεις εντός της ΕΕ το 2021. Όπως προκύπτει από επίσημες και ανεπίσημες εκθέσεις, το 2021 συνεχίστηκαν τα ρατσιστικά εγκλήματα μίσους και η ρητορική μίσους σε ολόκληρη την ΕΕ. Επιπλέον, διεθνείς και εθνικοί οργανισμοί υπεράσπισης ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξέφρασαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας ανησυχίες για την αύξηση της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο, συχνά από μέσα ενημέρωσης και από πολιτικά πρόσωπα, και στοχοποίηση μεταναστών και εθνοτικών μειονοτήτων.

ΓΝΩΜΗ 4.1 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να μεταφέρουν πλήρως και ορθά στο εθνικό τους δίκαιο και να εφαρμόζουν τις διατάξεις της απόφασης-πλαίσιο του Συμβουλίου για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη πρέπει να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίσουν ότι τα ρατσιστικά ή ξενοφοβικά κίνητρα θα λογίζονται ως επιβαρυντική περίπτωση ή, εναλλακτικά, ότι τα δικαστήρια θα λαμβάνουν υπόψη τα κίνητρα αυτά κατά τον καταλογισμό των ποινών.

ΓΝΩΜΗ 4.2 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να βελτιώσουν σημαντικά την αποτελεσματικότητα των μέτρων και των θεσμικών τους ρυθμίσεων για την πλήρη εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας περί φυλετικής ισότητας, ιδίως όσον αφορά την επιβολή αποτελεσματικών, αναλογικών και αποτρεπτικών κυρώσεων σε περίπτωση αθέτησης των υποχρεώσεων, όπως απαιτείται από την οδηγία περί φυλετικής ισότητας. Με τον τρόπο αυτόν μπορούν να συμβάλουν στη μείωση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι εθνοτικές μειονότητες και οι μετανάστες όταν επιχειρούν να αποκτήσουν πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην απασχόληση, σε αγαθά και υπηρεσίες — συμπεριλαμβανομένης της στέγασης— και στην κοινωνική προστασία.

Το άρθρο 21 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω εθνοτικής καταγωγής ή φυλής. Ομοίως, στην οδηγία για τη φυλετική ισότητα (2000/43/ΕΚ) απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω εθνοτικής ή φυλετικής καταγωγής κατά την πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην απασχόληση, στις υπηρεσίες, περιλαμβανομένης της στέγασης, και στην κοινωνική προστασία, η οποία περιλαμβάνει και την υγειονομική περίθαλψη. Είκοσι ένα χρόνια μετά τη θέσπιση της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα, σύμφωνα με εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και διεθνών οργανισμών παρακολούθησης της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ εξακολουθούν να μην εφαρμόζουν πλήρως τις διατάξεις της.

Η Επιτροπή συνέχισε τις διαδικασίες επί παραβάσει κατά τριών κρατών μελών που εφαρμόζουν πρακτικές διακριτικής μεταχείρισης κατά των παιδιών Ρομά στην εκπαίδευση. Όπως προκύπτει από τα πορίσματα ερευνών και δοκιμών στον τομέα των διακρίσεων, το 2021 οι εθνοτικές μειονότητες, συμπεριλαμβανομένων των μεταναστών, συνέχισαν να βιώνουν διακρίσεις και θεσμικό ρατσισμό σε διάφορους τομείς της ζωής. Όπως μαρτυρούν οι εκθέσεις των οργανισμών παρακολούθησης, η κατάρτιση προφίλ που εισάγει διακρίσεις λόγω εθνοτικής καταγωγής εξακολουθεί να υφίσταται στην ΕΕ.

ΓΝΩΜΗ 4.3 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ παροτρύνονται να εκπονήσουν ειδικά εθνικά σχέδια δράσης ή ειδικές στρατηγικές για την καταπολέμηση του ρατσισμού, των φυλετικών διακρίσεων, του αντισημιτισμού, της ξενοφοβίας και συναφών εκδηλώσεων μισαλλοδοξίας. Οι εθνικές προσπάθειες θα πρέπει να καθοδηγούνται από τις κοινές κατευθυντήριες αρχές για τα εθνικά σχέδια δράσης κατά του ρατσισμού και να τις ενσωματώνουν, και επίσης να εγγυώνται τη συμμετοχή και τη συνεργασία με τους ενδιαφερόμενους εταίρους και τις ΟΚΠ. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι, κατά την ανάπτυξη, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των εθνικών σχεδίων δράσης κατά του ρατσισμού, όλες οι δράσεις θα καταρτίζονται με βάση αξιόπιστα δεδομένα για την ισότητα.

Το 2021 η ΕΕ άρχισε να θέτει τις βάσεις για την υλοποίηση των δεσμεύσεων που αναλήφθηκαν στο πρώτο σχέδιο δράσης της για την καταπολέμηση του ρατσισμού. Ειδικότερα, η ομάδα υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και άλλων μορφών μισαλλοδοξίας ενέκρινε κοινές κατευθυντήριες αρχές για τα εθνικά σχέδια δράσης κατά του ρατσισμού.

Οι βελτιώσεις σε εθνικό επίπεδο στηρίζουν τις ευρύτερες προσπάθειες της ΕΕ. Ορισμένα κράτη μέλη ενέκριναν εθνικά σχέδια δράσης για την καταπολέμηση του ρατσισμού για πρώτη φορά το 2021. Αντανακλώντας τα διαφορετικά εθνικά πλαίσια, άλλα κράτη μέλη περιέλαβαν μέτρα κατά του ρατσισμού σε ευρύτερες πολιτικές κατά των διακρίσεων ή προέβησαν στην ανάπτυξη στρατηγικών για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού, όπως οι στρατηγικές κατά του αντισημιτισμού.

Αν και υπήρξαν ορισμένες θετικές εξελίξεις σε σχέση με την αντιμετώπιση των κενών στα δεδομένα σε εθνικό επίπεδο, συνολικά παρατηρείται έλλειψη δεδομένων σχετικά με τις εμπειρίες ρατσισμού και διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής σε ολόκληρη την ΕΕ. Η έλλειψη αξιόπιστων και ολοκληρωμένων δεδομένων εμποδίζει τον αποτελεσματικό σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των σχεδίων δράσης για την καταπολέμηση του ρατσισμού και δεν επιτρέπει στην ΕΕ και στα κράτη μέλη να παρακολουθούν αποτελεσματικά την κατάσταση στον τομέα της ισότητας.

Τα πορίσματα από τα εθνικά δεδομένα και τα δεδομένα του FRA δείχνουν συνεχώς εξαιρετικά περιορισμένους αριθμούς καταγγελιών σχετικά με περιστατικά διακρίσεων και βίας λόγω προκαταλήψεων. Ο περιορισμένος αριθμός καταγγελιών υπονομεύει τα δικαιώματα των θυμάτων για υποστήριξη και προστασία και έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία εξασφάλισης ισότιμης πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλους. Υπονομεύει επίσης τις προσπάθειες των εθνικών αρχών για τη διερεύνηση και την τιμωρία των εγκλημάτων μίσους.

Το 2021 η ομάδα υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και άλλων μορφών μισαλλοδοξίας θέσπισε βασικές κατευθυντήριες αρχές για την ενθάρρυνση της καταγγελίας εγκλημάτων μίσους. Οι αρχές έχουν ως επίκεντρο τα θύματα και αποσκοπούν στην παροχή ενός πλαισίου που μπορεί να κατευθύνει τις εθνικές προσπάθειες για την άρση των εμποδίων στην καταγγελία και τη δημιουργία δομών και διαδικασιών που να υποστηρίζουν την αποτελεσματική καταγγελία εγκλημάτων μίσους. Ορισμένα κράτη μέλη ανέφεραν ειδικές πρωτοβουλίες για αποτελεσματικά συστήματα αναφοράς, όπως η στοχευμένη προσέγγιση ομάδων που διατρέχουν κίνδυνο να πέσουν θύματα εγκλημάτων μίσους, η ανάπτυξη ικανοτήτων στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου και μέτρα για την ενίσχυση της συνεργασίας.

ΓΝΩΜΗ 4.4 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ καλούνται να εφαρμόσουν τις βασικές κατευθυντήριες αρχές για την ενθάρρυνση της καταγγελίας, οι οποίες μπορούν επίσης να χρησιμεύσουν ως πλαίσιο αξιολόγησης για τον προσδιορισμό των εθνικών δράσεων με στόχο τον σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας προσέγγισης με επίκεντρο τα θύματα όσον αφορά την καταγγελία εγκλημάτων μίσους. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους για τη δημιουργία δομών που διευκολύνουν την υποβολή καταγγελιών, όπως υπηρεσίες ανώνυμων καταγγελιών, και την ανάπτυξη της ικανότητας των υπαλλήλων επιβολής του νόμου να εντοπίζουν και να καταγράφουν πιθανά εγκλήματα μίσους. Θα πρέπει επίσης να ενισχύσουν τη συνεργασία με τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τις οργανώσεις υποστήριξης των θυμάτων και να συμμετάσχουν στην υλοποίηση ειδικά προσαρμοσμένων μέτρων για την προσέγγιση όσων διατρέχουν κίνδυνο να πέσουν θύματα εγκλημάτων μίσους.

5

ΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΩΝ ΡΟΜΑ

Το 2021 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέδωσε τη σύστασή του σχετικά με την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά. Καλεί τα κράτη μέλη της ΕΕ να θεσπίσουν εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά και να καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την επίτευξη των σκοπών και των στόχων του νέου στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά έως το 2030. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη ανέπτυξαν διάφορες πρωτοβουλίες για τη συμμετοχή των Ρομά και των Πλανόβιων στην προετοιμασία των στρατηγικών και διαβουλευτήκαν με τα σχετικά ενδιαφερόμενα μέρη, όπως φορείς ισότητας και εθνικούς οργανισμούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η ΕΕ ενσωμάτωσε την ένταξη των Ρομά σε διάφορους φακέλους που αφορούσαν ζητήματα πολιτικής και νομοθεσίας. Ωστόσο, τα περισσότερα κράτη μέλη δεν έχουν ενσωματώσει την ένταξη των Ρομά στις βασικές τους εθνικές στρατηγικές και στα αντίστοιχα μέτρα σε σημαντικούς τομείς πολιτικής, όπως η απασχόληση, η εκπαίδευση, η υγεία και η στέγαση.

Το 2021 εξακολουθούν να μη γίνονται πλήρως σεβαστά τα θεμελιώδη δικαιώματα των Ρομά και των Πλανόβιων. Ο αντιαθιγγανισμός, οι διακρίσεις, η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός, καθώς και τα εγκλήματα μίσους και η ρητορική μίσους, εξακολουθούν να πλήττουν δυσανάλογα μεγάλο αριθμό Ρομά και Πλανόβιων σε ολόκληρη την ΕΕ. Τα προβλήματα αυτά οξύνθηκαν μετά τη λήψη των μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας της νόσου του κορονοϊού (COVID-19).

Στις 12 Μαρτίου 2021 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέδωσε τη σύστασή του σχετικά με την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά, με την οποία καλούσε τα κράτη μέλη να θεσπίσουν εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2021. Μόνο 11 κράτη μέλη υπέβαλαν τις αναθεωρημένες εθνικές στρατηγικές τους πριν από το τέλος του 2021.

Η ΕΕ ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να συμπεριλάβουν τους Ρομά και τους Πλανόβιους σε όλους τους φακέλους με πολιτικά και νομικά ζητήματα που θεωρείται ότι στηρίζουν και προστατεύουν τις ευάλωτες ομάδες. Το νέο στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για τους Ρομά θέτει επτά γενικούς στόχους και επιμέρους στόχους που πρέπει να επιτευχθούν έως το 2030. Επικεντρώνεται στην καταπολέμηση του αντιαθιγγανισμού και των διακρίσεων και στην προώθηση της πλήρους συμμετοχής και ένταξης των Ρομά, μέσω ενός συνδυασμού γενικών και στοχευμένων πολιτικών.

Τα περισσότερα κράτη μέλη υπέβαλαν τις στρατηγικές τους καθυστερημένα, και συχνά χωρίς να λαμβάνουν υπόψη προηγούμενες στρατηγικές ή να διενεργούν αξιολογήσεις των προηγούμενων στρατηγικών. Οι προσπάθειες διαβούλευσης με την κοινωνία των πολιτών και τους φορείς ισότητας αυξήθηκαν, ωστόσο δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για την ουσιαστική συμμετοχή των Ρομά και των Πλανόβιων στον σχεδιασμό και την εφαρμογή των νέων στρατηγικών. Μόνο 11 κράτη μέλη είχαν δημιουργήσει εθνική πλατφόρμα για τους Ρομά με σκοπό την αποτελεσματικότερη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών το 2021.

ΓΝΩΜΗ 5.1 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στην υλοποίηση των εθνικών στρατηγικών τους πλαισίων για τους Ρομά. Τα πλαίσια αυτά θα πρέπει να περιλαμβάνουν συγκεκριμένους και μετρήσιμους στόχους με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής παρακολούθησης και της συλλογής δεδομένων. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξετάσουν τις πολλά υποσχόμενες πρακτικές που εφαρμόζονται σε άλλες χώρες της ΕΕ και να αξιοποιήσουν την καθοδήγηση που παρείχαν ο FRA και η Ομάδα Εργασίας για τους Ρομά. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προάγουν την ανάπτυξη ικανοτήτων των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών των Ρομά και να τις καλούν συστηματικά να συμμετέχουν στον σχεδιασμό, στην εφαρμογή και στην παρακολούθηση των μέτρων ένταξης των Ρομά.

ΓΝΩΜΗ 5.2 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξετάσουν μέτρα για την αντιμετώπιση των συμπεριφορών που εισάγουν διακρίσεις εις βάρος των Ρομά και των Πλανόβιων κατά την επιβολή του νόμου. Τα μέτρα αυτά θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν κατάρτιση για επαγγελματίες των τομέων της επιβολής του νόμου και της δικαιοσύνης, με βάση την καθοδήγηση που παρέχει ο FRA και πρωτοβουλίες κατάρτισης του Οργανισμού της ΕΕ για την Κατάρτιση στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου και του FRA, καθώς και πρωτοβουλίες κατάρτισης του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη και του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να φροντίζουν ώστε οι περιπτώσεις αστυνομικής βίας στις οποίες εμπλέκονται Ρομά να διερευνώνται ταχέως από ανεξάρτητους φορείς και επίσης να βοηθούν τα θύματα να καταγγέλλουν τυχόν παραπτώματα της αστυνομίας.

Στο άρθρο 21 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω εθνοτικής καταγωγής, κοινωνικής προέλευσης ή ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας. Από το 2000, η νομοθεσία της ΕΕ (οδηγία 2000/43/ΕΚ για τη φυλετική ισότητα) έχει προωθήσει την ίση μεταχείριση και απαγορεύει τις άμεσες και έμμεσες διακρίσεις.

Στην Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα του 2021, ο FRA καλούσε τα κράτη μέλη της ΕΕ να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την πρόληψη και την εξάλειψη συμπεριφορών που εισάγουν διακρίσεις από μέρους των αστυνομικών. Καλούσε επίσης τις αρχές επιβολής του νόμου να εκδώσουν συγκεκριμένες, πρακτικές και έτοιμες προς χρήση κατευθυντήριες γραμμές για την αντιμετώπιση του φαινομένου της κατάρτισης προφίλ που εισάγει διακρίσεις λόγω εθνοτικής καταγωγής από αστυνομικούς υπαλλήλους. Οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές θα πρέπει να περιλαμβάνονται στις τυποποιημένες επιχειρησιακές διαδικασίες και στους κώδικες δεοντολογίας και να κοινοποιούνται συστηματικά στους υπαλλήλους πρώτης γραμμής.

Σύμφωνα με έρευνα του FRA που δημοσιεύτηκε το 2021, εξακολουθεί να είναι ευρέως διαδεδομένη η κατάρτιση από τις αστυνομικές αρχές προφίλ με βάση τα εθνοτικά ή φυλετικά χαρακτηριστικά ατόμων που θεωρούνται Ρομά ή Πλανόβιοι, ενώ οι αρνητικές εμπειρίες από την επαφή με την αστυνομία υπονομεύουν την εμπιστοσύνη στις δημόσιες αρχές. Το 2021 αναφέρθηκαν δύο θανατηφόρα περιστατικά στα οποία εμπλέκονταν άνδρες Ρομά και αστυνομικές αρχές σε δύο κράτη μέλη. Η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας περί φυλετικής ισότητας ζητεί από τα κράτη μέλη να δημοσιεύουν στοιχεία σχετικά με τις καταγγελίες που λαμβάνονται από την αστυνομία, τις επιθεωρήσεις και το δικαστικό σώμα.

6

ΑΣΥΛΟ, ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ, ΣΥΝΟΡΑ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΗ

Ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων στα εξωτερικά σύνορα συνέχισε να αποτελεί μία από τις κορυφαίες προκλήσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην ΕΕ. Οι καταγγελίες περιστατικών επαναπροωθήσεων και βίας στα σύνορα συνεχίστηκαν. Το ίδιο συνέβη και με τους θανάτους στη θάλασσα και στην ξηρά, καθώς και με τις καθυστερήσεις στην εξεύρεση ασφαλούς λιμένα για τους μετανάστες που διασώθηκαν στη θάλασσα. Συνεχίστηκε η κράτηση στο πλαίσιο των διαδικασιών του ασύλου και της επιστροφής, πολλές φορές στο πλαίσιο ενισχυμένων πολιτικών περιορισμού στα σύνορα.

Η ΕΕ ασχολήθηκε με την επιχειρησιακή εφαρμογή νέων συστημάτων τεχνολογίας πληροφοριών (ΤΠ) μεγάλης κλίμακας που περιλαμβάνουν εγγυήσεις για τα θεμελιώδη δικαιώματα οι οποίες αναμένεται να εφαρμοστούν αποτελεσματικά.

Το άρθρο 78 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ και τα άρθρα 18 και 19 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης απαγορεύουν την επαναπροώθηση (refoulement), δηλαδή τον επαναπατρισμό ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο να υποστούν διώξεις ή σοβαρή βλάβη, και τις συλλογικές απελάσεις. Το άρθρο 4 του Χάρτη απαγορεύει εξάλλου τα βασανιστήρια και άλλες μορφές σωματικής κακοποίησης. Πρόκειται για απόλυτη υποχρέωση, από την οποία δεν επιτρέπονται εξαιρέσεις ή παρεκκλίσεις.

Το 2021 ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα παρέμεινε σημαντική πρόκληση στην ΕΕ, με πολλές αναφορές για εικαζόμενες επαναπροωθήσεις και αστυνομική βία. Εν τω μεταξύ, 3 402 άτομα έχασαν τη ζωή τους στα θαλάσσια και χερσαία σύνορα ενώ προσπαθούσαν να φτάσουν στην ΕΕ, ενώ οι ανθρωπιστικές λέμβοι περισυλλογής αντιμετώπισαν απειλές και δυσκολίες όσον αφορά την εξεύρεση ασφαλών λιμένων. Οι διασωθέντες μετανάστες και πρόσφυγες αφέθηκαν να περιμένουν στη θάλασσα για πολλές ημέρες, γεγονός που έθεσε σε κίνδυνο την ασφάλεια και τη σωματική τους ακεραιότητα.

ΓΝΩΜΗ 6.1 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο θέσπισης αποτελεσματικών και ανεξάρτητων εθνικών μηχανισμών παρακολούθησης των συνόρων, επιπλέον των διαθέσιμων μηχανισμών υποβολής καταγγελιών, ανεξάρτητα από την έκβαση των διαπραγματεύσεων σχετικά με τους προτεινόμενους κανόνες της ΕΕ στο πλαίσιο του Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν την άμεση και αποτελεσματική διερεύνηση από τις αρμόδιες αρχές των καταγγελλόμενων περιστατικών επαναπροωθήσεων και κακομεταχείρισης.

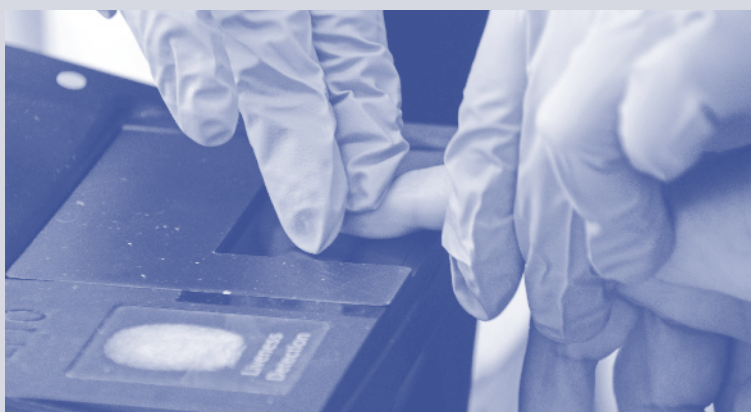

ΓΝΩΜΗ 6.2 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη θα πρέπει σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση να αξιολογούν τη δυνατότητα χρήσης μέτρων εναλλακτικών της κράτησης. Όποτε καταφεύγουν στην κράτηση ως μέτρο έσχατης ανάγκης, τα κράτη μέλη πρέπει να τηρούν όλες τις εγγυήσεις που απαιτούνται από τον Χάρτη και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Σε όσους κρατούνται εν αναμονή της επιστροφής τους, θα πρέπει να παρέχεται πρόσβαση σε δωρεάν νομική συνδρομή στην πράξη ώστε να έχουν τη δυνατότητα τα άτομα που βρίσκονται σε διαδικασία επιστροφής να ασκήσουν το δικαίωμά τους σε πραγματική προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου σύμφωνα με το άρθρο 47 του Χάρτη και να έχουν πρόσβαση στη δικαιοσύνη εν γένει.

Παρόλο που το άρθρο 6 του Χάρτη, το άρθρο 8 παράγραφος 2 της αναθεωρημένης οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής (2013/337/ΕΕ), το άρθρο 15 παράγραφος 1 της οδηγίας για την επιστροφή (2008/115/ΕΚ) και το άρθρο 28 παράγραφος 2 του κανονισμού του Δουβλίνου απαιτούν από τα κράτη μέλη να εξετάζουν σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση τη βιωσιμότητα μέτρων λιγότερο αναγκαστικών από την κράτηση, στην πράξη σπάνια επιλέγονται λύσεις εναλλακτικές της κράτησης λόγω του φόβου διαφυγής.

Οι εγγυήσεις για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της κράτησης εξακολούθησαν να υπονομεύονται το 2021 από παρατεταμένες περιόδους κράτησης, ανεπαρκείς συνθήκες κράτησης, καταγγελίες περιστατικών κακομεταχείρισης από φύλακες, έλλειψη εξατομικευμένης εκτίμησης της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας της στέρησης της ελευθερίας και έλλειψη διαχωρισμού ευάλωτων κατηγοριών του πληθυσμού. Επιπλέον, σε ορισμένα κράτη μέλη η πρόσβαση σε δωρεάν νομική συνδρομή υφίσταται περιορισμούς.

ΓΝΩΜΗ 6.3 ΤΟΥ FRA

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειες ευαισθητοποίησης σχετικά με τα δικαιώματα και τα διαθέσιμα ένδικα μέσα των προσώπων των οποίων τα δεδομένα είναι αποθηκευμένα στις βάσεις δεδομένων των συστημάτων πληροφοριών μεγάλης κλίμακας της ΕΕ, παράλληλα με τη θέσπιση αποτελεσματικών μηχανισμών εποπτείας. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι όλο το εμπλεκόμενο προσωπικό θα λαμβάνει υποχρεωτική κατάρτιση σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Το άρθρο 8 παράγραφος 2 του Χάρτη, καθώς και η νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία των δεδομένων, προβλέπει το δικαίωμα πρόσβασης, διόρθωσης και διαγραφής των αποθηκευμένων δεδομένων. Οι κανονισμοί για τη δημιουργία διαλειτουργικών βάσεων δεδομένων μεγάλης κλίμακας της ΕΕ στον τομέα της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης εγγυώνται εξίσου το δικαίωμα αυτό. Όπως επισήμανε ο FRA στην προηγούμενη έρευνά του, η λειτουργία και η διαλειτουργικότητα των συστημάτων πληροφοριών μεγάλης κλίμακας της ΕΕ, τα οποία συλλέγουν διάφορα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, έχουν σημαντικές επιπτώσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα.

Η κατάρτιση του εξουσιοδοτημένου προσωπικού αποτελεί νομική υποχρέωση βάσει των περισσότερων νομικών πράξεων που διέπουν τα συστήματα ΤΠ μεγάλης κλίμακας και τη διαλειτουργικότητά τους. Σε επίπεδο ΕΕ, το 2021 ο CEPOL, ο eu-LISA και ο Frontex οργάνωσαν δραστηριότητες κατάρτισης για τη διεύρυνση των γνώσεων των αρμόδιων αρχών σχετικά με τις τεχνικές και επιχειρηματικές πτυχές και τις επιπτώσεις της χρήσης των συστημάτων. Ο FRA συμβάλλει στις εν λόγω δραστηριότητες κατάρτισης παρέχοντας πληροφορίες σχετικά με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

7

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ, ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Το 2021 οι νομοθετικές και πολιτικές πρωτοβουλίες που ανελήφθησαν σχετικά με τις νέες τεχνολογίες επικεντρώθηκαν στη διαχείριση των κινδύνων που έχει δημιουργήσει η αυξημένη ψηφιοποίηση κάθε πτυχής της ζωής. Ήρθαν στο προσκήνιο βασικά ζητήματα σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη (TN) και τον έλεγχο επιγραμμικού περιεχομένου. Οι καταστάσεις έκτακτης ανάγκης που σχετίζονταν με τη διαχείριση της πανδημίας έθεσαν στην πράξη σε δοκιμασία τις αρχές της προστασίας των δεδομένων, και το ίδιο συνέβη και με την ανάπτυξη μέτρων σχετικών με την ασφάλεια.

Το σχέδιο κανονισμού για την TN που δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 2021 αποτέλεσε μια πρώτη προσπάθεια για τη ρύθμιση του κλάδου της TN, θεσπίζοντας παράλληλα διασφαλίσεις για τα θεμελιώδη δικαιώματα. Τα θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη της ΕΕ συνεργάστηκαν για την επίτευξη συμφωνίας σχετικά με το πεδίο εφαρμογής και τα όρια της αποδεκτής χρήσης της TN. Παράλληλα, έπρεπε να επαναβεβαιώνεται συνεχώς ο σεβασμός των δικαιωμάτων στην προστασία των δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής όσον αφορά τα μέτρα που αποσκοπούσαν στην προστασία των ατόμων, τόσο έναντι της πανδημίας όσο και έναντι εγκληματικών δραστηριοτήτων. Η εξέλιξη αυτή ακολούθησε ένα μοτίβο το οποίο οι εκθέσεις του FRA για τα θεμελιώδη δικαιώματα εντοπίζουν κάθε χρόνο από το 2014 και εξής.

Το 2021 οι εμπειρογνώμονες και η κοινωνία των πολιτών, τόσο σε ενωσιακό όσο και σε εθνικό επίπεδο, σχολίασαν εκτενώς τη συμπερίληψη επαρκών εγγυήσεων για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο σχέδιο της πράξης της ΕΕ για την τεχνητή νοημοσύνη (TN). Αναφορές στα θεμελιώδη δικαιώματα γίνονται σε αρκετά σημεία μέσα στην πράξη τα οποία αφορούν την αντιμετώπιση με διάφορους τρόπους σχετικών με αυτά ανησυχιών. Το σχέδιο πρότασης περιέχει ενθαρρυντικές αναφορές στα θεμελιώδη δικαιώματα, ωστόσο το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων (ΕΣΠΔ) και ο Ευρωπαϊκός Επόπτης Προστασίας Δεδομένων (ΕΕΠΔ), οι εθνικοί οργανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (ΟΚΠ) και οι ακαδημαϊκοί, μεταξύ άλλων, έχουν εντοπίσει ζητήματα που προκαλούν κοινές ανησυχίες. Σε αυτά περιλαμβάνονται, για παράδειγμα, η κατηγορία των απαγορευμένων

ΓΝΩΜΗ 7.1 ΤΟΥ FRA

Ο νομοθέτης της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίσει ότι η μελλοντική πράξη για την TN θα σέβεται πλήρως τα θεμελιώδη δικαιώματα, λαμβάνοντας υπόψη, κατά περίπτωση, τις ελλείψεις που εντοπίζονται από το ΕΣΠΔ / τον ΕΕΠΔ, την κοινωνία των πολιτών και άλλους φορείς. Ειδικότερα, ο νομοθέτης της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίσει ότι το πεδίο εφαρμογής των περιπτώσεων χρήσης στις διάφορες κατηγορίες κινδύνου θα είναι σαφές και ότι θα παρέχεται επαρκής καθοδήγηση και προστασία —όσον αφορά τη συμμόρφωση με τα θεμελιώδη δικαιώματα— σε σχέση με τα ποικίλα πρακτικά πλαίσια. Η εξάρτηση από την αυτοαξιολόγηση, αν και αποτελεί ένα ευπρόσδεκτο πρώτο βήμα, θα πρέπει να υποστηρίζεται από αποτελεσματική εποπτεία από ανεξάρτητους φορείς που διαθέτουν επαρκείς πόρους και την απαραίτητη εμπειρογνωμοσύνη στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

ΓΝΩΜΗ 7.2 ΤΟΥ FRA

Τα θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη της ΕΕ που ρυθμίζουν τις ψηφιακές υπηρεσίες θα πρέπει να φροντίζουν ώστε να αποτρέπεται τόσο η υπερβολική όσο και η ανεπαρκής απάλειψη περιεχομένου και οι πρακτικές ελέγχου να μην είναι δυσανάλογες, έτσι ώστε να μην παρεμβαίνουν στα δικαιώματα της ελευθερίας της έκφρασης, της ελευθερίας της πληροφόρησης και της μη διάκρισης. Δεδομένης της σημασίας της τεκμηριωμένης εποπτείας για τον αποτελεσματικό και συμβατό με τα θεμελιώδη δικαιώματα έλεγχο του επιγραμμικού περιεχομένου, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι το σχετικό νομικό πλαίσιο θα δίνει σε ακαδημαϊκούς εμπειρογνώμονες και εμπειρογνώμονες της κοινωνίας των πολιτών τη δυνατότητα νόμιμης πρόσβασης σε δεδομένα και διεξαγωγής έρευνας.

εφαρμογών TN και η ενδεχόμενη ανάγκη να συμπεριληφθούν πρόσθετα συστήματα TN, όπως η ιδιωτική κοινωνική βαθμολόγηση· η μεγάλη εξάρτηση από την αυτοαξιολόγηση περιπτώσεων χρήσης TN υψηλού κινδύνου από τις εταιρείες· και η ανάγκη ενίσχυσης των μηχανισμών εποπτείας και των οργάνων που είναι επιφορτισμένα με το έργο αυτό.

Η διάδοση παράνομου περιεχομένου στο διαδίκτυο, συμπεριλαμβανομένης της ρητορικής μίσους, αποτελεί απειλή για τα θεμελιώδη δικαιώματα. Στο πλαίσιο αυτό, οι προτάσεις για τη ρύθμιση των ψηφιακών υπηρεσιών σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο αποτελούν μια ελπιδοφόρα τάση. Ωστόσο, όπως επισήμαναν αρκετά ενδιαφερόμενα μέρη (ο ΕΕΠΔ, το ΕΣΠΔ, οι εθνικοί οργανισμοί προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι αρχές προστασίας δεδομένων και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών), η ρύθμιση του περιεχομένου και των υπηρεσιών που παρέχονται επιγραμμικά θέτει επίσης προκλήσεις για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και την προστασία των δεδομένων, το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης και στην πληροφόρηση και το δικαίωμα στη μη διάκριση (άρθρα 7, 8, 11 και 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ).

Οι εθνικές νομικές πρωτοβουλίες και το σχέδιο της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες προκάλεσαν την εκδήλωση διαφόρων απόψεων και επικρίσεις. Η αξιολόγησή τους αναδεικνύει ορισμένες κοινές ανησυχίες. Αυτές αφορούν μεταξύ άλλων την ανάγκη τα μέτρα για τον έλεγχο του επιγραμμικού περιεχομένου να είναι αναλογικά, καθώς και τη σημασία της διασφάλισης αποτελεσματικών μηχανισμών εποπτείας.

Επιπλέον, η έρευνα είναι ζωτικής σημασίας για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο μπορεί να ελεγχθεί το επιγραμμικό περιεχόμενο χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η προστασία των δικαιωμάτων των χρηστών. Γι' αυτό απαιτείται η πρόσβαση σε δεδομένα σχετικά με τη λειτουργία των ψηφιακών πλατφορμών, σε ό,τι αφορά τον αντίκτυπό τους στα θεμελιώδη δικαιώματα. Ωστόσο, το 2021 ορισμένες μεγάλες πλατφόρμες εμπόδισαν εξωτερικούς εμπειρογνώμονες από ΟΚΠ να διεξαγάγουν έρευνα σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα, αρνούμενες σε αυτούς την πρόσβαση στα δεδομένα τους.

Η προστασία των πολιτών από απειλές διαφόρων ειδών – συμπεριλαμβανομένης της πανδημίας, του παράνομου περιεχομένου στο διαδίκτυο και του κυβερνοεγκλήματος— είναι καλοπροαίρετη. Ωστόσο, για τον σκοπό αυτό τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει ή επεξεργάζονται νομοθετικές πράξεις που ενδέχεται να επηρεάσουν τα θεμελιώδη δικαιώματα, ιδίως τα δικαιώματα στην ιδιωτική ζωή και την προστασία των δεδομένων (άρθρα 7 και 8 του Χάρτη).

Η θέσπιση των πιστοποιητικών COVID-19 δημιούργησε προκλήσεις όσον αφορά την προστασία των δεδομένων, τις οποίες επισήμαναν οι φορείς προστασίας δεδομένων και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στα περισσότερα κράτη μέλη. Παρά την πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με τη μαζική παρακολούθηση και τη νομολογία του ΔΕΕ σχετικά με τη διατήρηση δεδομένων, τα κράτη μέλη συνέχισαν να υποβάλλουν νομοθετικές προτάσεις με στόχο την ενίσχυση της παρακολούθησης και της διατήρησης δεδομένων, χωρίς να ενσωματώνουν επαρκείς εγγυήσεις για τα θεμελιώδη δικαιώματα. Μολονότι η προστασία της υγείας και της ασφάλειας των ατόμων αποτελούν θεμιτούς στόχους, οι εμπειρογνώμονες επισημαίνουν την ανάγκη διενέργειας κατάλληλων ελέγχων αναγκαιότητας και αναλογικότητας προκειμένου να διασφαλίζεται ότι κανένα μέτρο δεν θα έχει ως αποτέλεσμα παραβιάσεις του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και την προστασία των δεδομένων ή άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων.

ΓΝΩΜΗ 7.3 ΤΟΥ FRA

Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τυχόν νέες νομικές πρωτοβουλίες οι οποίες προτείνονται για την προώθηση της ασφάλειας των ατόμων, είτε σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης είτε αλλού, θα σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα. Ειδικότερα, τα νομικά μέτρα που εγκρίνονται για την καταπολέμηση της πανδημίας COVID-19 ή για την ενίσχυση της ασφάλειας έναντι εθνικών απειλών θα πρέπει να προβλέπουν την εφαρμογή κατάλληλων εγγυήσεων όσον αφορά τον σεβασμό των δικαιωμάτων στην προστασία των δεδομένων και στην ιδιωτική ζωή. Τα μέτρα αυτά σε μια δημοκρατική κοινωνία θα πρέπει να προβλέπονται από τον νόμο και να είναι αναγκαία και αναλογικά. Οι ανεξάρτητοι μηχανισμοί εποπτείας θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα μέτρα αυτά θα ελέγχονται τακτικά. Τα άτομα θα πρέπει να είναι σε θέση να υποβάλλουν καταγγελίες για τα εν λόγω μέτρα και να έχουν πρόσβαση σε αποτελεσματικά μέσα έννομης προστασίας.

8

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Το 2021 η πανδημία της νόσου του κορονοϊού (COVID-19) συνέχισε να θέτει προκλήσεις για τα δικαιώματα των παιδιών. Τον Μάρτιο του 2021 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε για πρώτη φορά στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού σε έξι θεματικούς τομείς, μεταξύ των οποίων: η κοινωνική και οικονομική ένταξη των παιδιών, η υγεία και η εκπαίδευση· η προώθηση της συμμετοχής των παιδιών· και η καταπολέμηση της βίας κατά των παιδιών. Τη στρατηγική συμπληρώνει η ευρωπαϊκή εγγύηση για τα παιδιά, ένα ακόμα σημαντικό ορόσημο για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Ο αριθμός των παιδιών που ζητούσαν άσυλο αυξήθηκε σημαντικά, ενώ η ασταθής κατάσταση στα σύνορα δημιούργησε σοβαρές προκλήσεις. Σε πολλά κράτη μέλη συνεχίστηκε η κράτηση παιδιών μεταναστών, σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα δεν είχε ακόμη προσδιοριστεί η ηλικία του ατόμου. Σε αρκετά κράτη μέλη εξακολούθησαν να υφίστανται προκλήσεις κατά την εφαρμογή της οδηγίας σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις, ενώ οι διεθνείς οργανισμοί παρακολούθησης εξέφρασαν ανησυχίες σχετικά με τις συνθήκες κράτησης παιδιών που έρχονται σε σύγκρουση με τον νόμο.

ΓΝΩΜΗ 8.1 ΤΟΥ FRA

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα μπορούσε να εξετάσει το ενδεχόμενο στοχευμένης στήριξης και καθοδήγησης στα κράτη μέλη για την εφαρμογή της ευρωπαϊκής εγγύησης για τα παιδιά και της στρατηγικής της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού. Αυτή θα μπορούσε να περιλαμβάνει τη διευκόλυνση της ανταλλαγής ορθών πρακτικών σχετικά με την εφαρμογή και την παρακολούθηση.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα εθνικά τους σχέδια δράσης για την εφαρμογή της ευρωπαϊκής εγγύησης για τα παιδιά και της στρατηγικής της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού θα διαθέτουν επαρκείς πόρους και θα προστατεύουν τα πλέον ευάλωτα παιδιά, ιδίως σε ό,τι αφορά τον αντίκτυπο της πανδημίας COVID-19.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη θα πρέπει να συνεχίσουν να αξιολογούν τον αντίκτυπο της πανδημίας στην ψυχική υγεία των παιδιών και να θεσπίζουν μέτρα για την πρόληψη περαιτέρω αρνητικών συνεπειών.

Η πανδημία COVID-19 συνέχισε να επηρεάζει μια σειρά δικαιωμάτων των παιδιών τα οποία προστατεύει ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, όπως το δικαίωμα στην εκπαίδευση (άρθρο 14) και στην προστασία και τη φροντίδα που απαιτείται για την ευημερία τους (άρθρο 24). Σύμφωνα με τα τελευταία στατιστικά στοιχεία της Eurostat, το ποσοστό των παιδιών που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην ΕΕ των 27 αυξήθηκε από 22,2 % το 2019 σε 24,2 % το 2020.

Το 2021 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέκρινε την ευρωπαϊκή εγγύηση για τα παιδιά, ένα σύστημα για την πρόληψη και την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας και τη διασφάλιση της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες για όλα τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων αυτών που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες. Πολλοί ενδιαφερόμενοι φορείς και η κοινωνία των πολιτών εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για την εγγύηση. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να τη μετατρέψουν σε εθνικά σχέδια δράσης κατά τη διάρκεια του 2022.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε την πρώτη στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού. Η στρατηγική καθορίζει μια σειρά μέτρων σε τομείς που επλήγησαν επίσης από την πανδημία COVID-19.

Το 2021 τα κράτη μέλη συνέχισαν να παρέχουν χρηματοδοτική συνδρομή, καθώς και να λαμβάνουν μέτρα κοινωνικής προστασίας και ειδικά εκπαιδευτικά μέτρα, ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι αρνητικές συνέπειες της πανδημίας COVID-19. Ο αντίκτυπος της πανδημίας στην ψυχική υγεία των παιδιών προκάλεσε ανησυχίες, ωστόσο το μέγεθός του δεν είναι ακόμη πλήρως γνωστό.

Ο αριθμός των παιδιών και των ασυνόδευτων παιδιών που υπέβαλαν αίτηση ασύλου το 2021 αυξήθηκε σημαντικά, από λιγότερα από 130 000 το 2020 σε σχεδόν 167 000 το 2021. Τα παιδιά των μεταναστών δικαιούνται προστασία βάσει της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, του Χάρτη και της νομοθεσίας της ΕΕ, όπως η οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής. Ωστόσο, σε ορισμένα κράτη μέλη και στα σύνορα της ΕΕ τα παιδιά μεταναστών αντιμετώπιζαν συχνά ανησυχητικές συνθήκες.

Οι επαναπροωθήσεις και η χρήση βίας σε τουλάχιστον επτά κράτη μέλη της ΕΕ έχουν επίσης θύματα παιδιά που ταξιδεύουν με τις οικογένειές τους και ασυνόδευτα παιδιά. Οι οργανισμοί των Ηνωμένων Εθνών, η κοινωνία των πολιτών και το Συμβούλιο της Ευρώπης καταδίκασαν το γεγονός αυτό απερίφραστα.

Σε αρκετά κράτη μέλη συνεχίζεται η κράτηση παιδιών που ταξιδεύουν με τις οικογένειές τους αλλά και ασυνόδευτων παιδιών, για παράδειγμα κατά τη διάρκεια του υπολογισμού της ηλικίας. Σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ, η κράτηση παιδιών θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο ως έκτακτο μέτρο έσχατης ανάγκης. Η στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία εγκρίθηκε τον Μάρτιο του 2021, προτείνει διάφορα μέτρα για τα παιδιά των μεταναστών, συμπεριλαμβανομένης της εξεύρεσης λύσεων εναλλακτικών της κράτησης.

ΓΝΩΜΗ 8.2 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίσουν την παροχή κατάλληλων συνθηκών υποδοχής στα παιδιά που ταξιδεύουν με την οικογένειά τους, καθώς και στα ασυνόδευτα παιδιά. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να στηρίξει τα κράτη μέλη όσον αφορά την εξεύρεση λύσεων εναλλακτικών της κράτησης, καθώς αποτελεί ένα από τα μέτρα που θεσπίζονται στη στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού.

ΓΝΩΜΗ 8.3 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο προσφυγής σε λύσεις εναλλακτικές της κράτησης για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι κατά την εφαρμογή της οδηγίας της ΕΕ σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις και άλλων νομοθετημάτων του διεθνούς και εθνικού δικαίου. Οι καταγγελίες περί ανεπαρκών συνθηκών ή περιστατικών κακομεταχείρισης παιδιών που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους θα πρέπει να διερευνώνται πλήρως, και θα πρέπει το πρόβλημα να επιλύεται. Τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν ότι οι επαγγελματίες που ασχολούνται με παιδιά στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης θα συμμετέχουν σε κατάρτιση σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών που έρχονται σε επαφή με τον νόμο και των παιδιών που στερούνται την ελευθερία τους.

Το άρθρο 48 του Χάρτη προβλέπει σημαντικές εγγυήσεις όσον αφορά το τεκμήριο της αθωότητας και το δικαίωμα της υπεράσπισης. Το άρθρο 24 του Χάρτη απαιτεί να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

Η οδηγία σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (2016/800/ΕΕ) θεσπίζει σειρά περιορισμών όσον αφορά τη στέρηση της ελευθερίας του παιδιού που βρίσκεται σε σύγκρουση με τον νόμο, και θέτει ελάχιστες προϋποθέσεις για τη μεταχείρισή τους, όπως η πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη, η σωματική και πνευματική ανάπτυξη, η εκπαίδευση και η τακτική άσκηση, καθώς και το δικαίωμά τους στην οικογενειακή ζωή. Ο Χάρτης απαγορεύει κάθε μορφή βασανιστηρίων, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (άρθρο 4). Ωστόσο, το 2021 αρκετοί διεθνείς οργανισμοί παρακολούθησης επισήμαναν την ακατάλληλη μεταχείριση παιδιών που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους σε ορισμένα κράτη μέλη.

Οι νομικές μεταρρυθμίσεις για την ενσωμάτωση της οδηγίας για τις δικονομικές εγγυήσεις στο εθνικό δίκαιο, που είχε προγραμματιστεί για τον Ιούνιο του 2019, συνεχίστηκαν το 2021. Οι διαδικασίες επί παραβάσει οι οποίες είχαν κινηθεί το 2019 κατά επτά κρατών μελών παρέμειναν σε εκκρεμότητα. Το 2021 αρκετά κράτη μέλη άρχισαν να προβαίνουν σε τροποποιήσεις της νομοθεσίας στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε λύσεις εναλλακτικές της κράτησης και στη σύσταση ειδικών δικαστηρίων ανηλίκων.

9

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Το παρόν κεφάλαιο επικεντρώνεται σε δύο γενικά θέματα: τα δικαιώματα των θυμάτων όσον αφορά συγκεκριμένες κατηγορίες θυμάτων και την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας. Η τελευταία είναι ιδιαίτερα σημαντική για το κράτος δικαίου.

Η ΕΕ ενίσχυσε περαιτέρω τα δικαιώματα των θυμάτων το 2021. Στο πλαίσιο της πλατφόρμας για τα δικαιώματα των θυμάτων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνέχισε να αναλύει τον τρόπο με τον οποίο η οδηγία για τα δικαιώματα των θυμάτων σχετίζεται με διαφορετικές κατηγορίες θυμάτων. Τα κράτη μέλη θέσπισαν νέα νομικά ή/και πολιτικά μέτρα για την ενίσχυση των γενικών δικαιωμάτων όλων των θυμάτων εγκληματικών πράξεων, και ιδίως των γυναικών ως θυμάτων έμφυλης βίας.

Εν τω μεταξύ, αυξήθηκαν οι ανησυχίες όσον αφορά τον σεβασμό του κράτους δικαίου, ιδίως όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης. Εξακολουθούν να υπάρχουν ελλείμματα σε αρκετά κράτη μέλη. Τέθηκε επίσης σε ισχύ ο μηχανισμός για την κατανομή των κονδυλίων της ΕΕ υπό προϋποθέσεις, με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται σταδιακά μέτρα για την τιμωρία των παραβιάσεων του κράτους δικαίου.

Τα άρθρα 8 και 9 της οδηγίας για τα δικαιώματα των θυμάτων παρέχουν σε κάθε θύμα αξιόποινης πράξης το δικαίωμα σε κατάλληλες υπηρεσίες υποστήριξης. Ως εκ τούτου, τα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης των κρατών μελών έχουν την υποχρέωση να διασφαλίζουν επαρκείς υπηρεσίες υποστήριξης που πληρούν καθορισμένα πρότυπα επιδόσεων.

Σύμφωνα με στοιχεία από έρευνες του FRA το 2021, σε πολλά κράτη μέλη το δίκτυο των υφιστάμενων οργανισμών υποστήριξης παραμένει κατακερματισμένο και ελλιπές, και η αστυνομία συχνά δυσκολεύεται να προσδιορίσει ποιες από τις οργανώσεις υποστήριξης είναι διαθέσιμες και οι πλέον κατάλληλες για μεμονωμένες περιπτώσεις θυμάτων. Για παράδειγμα, η κατάσταση αυτή έχει ως αποτέλεσμα σε ορισμένα κράτη μέλη να υπάρχει εκτεταμένη κάλυψη για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων ή τις γυναίκες που είναι θύματα ενδοοικογενειακής ή σεξουαλικής βίας, ενώ για άλλα θύματα, όπως τα θύματα ρατσιστικής, ομοφοβικής ή περιστασιακής βίας ή τα θύματα εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας, η πρόσβαση στην παροχή υπηρεσιών στήριξης να είναι περιορισμένη.

Επιπλέον, σύμφωνα με την έρευνα του FRA που καλύπτει το 2021, ελάχιστα είναι τα κράτη μέλη που διαθέτουν μητρώο διαπιστευμένων υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων. Η ύπαρξη ενός μητρώου σαν αυτό θα διευκόλυνε τις αστυνομικές αρχές και τις αρχές ποινικής δικαιοσύνης να εκτιμήσουν ποιες υπηρεσίες μπορούν να κληθούν να παράσχουν στα θύματα υποστήριξη με βάση ορισμένα πρότυπα.

ΓΝΩΜΗ 9.1 ΤΟΥ FRA

Σύμφωνα με την οδηγία για τα δικαιώματα των θυμάτων, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι όλα τα θύματα εγκληματικών πράξεων —ανεξάρτητα από το είδος του εγκλήματος— θα έχουν πρόσβαση σε οργάνωση που παρέχει υπηρεσίες υποστήριξης. Η παροχή υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων θα πρέπει να πληροί πρότυπα ποιότητας, για παράδειγμα μέσω κάποιας διαδικασίας πιστοποίησης ή διαπίστευσης που διασφαλίζει ότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες υποστήριξης πληρούν καθορισμένα πρότυπα επιδόσεων.

ΓΝΩΜΗ 9.2 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να θεσπίσουν σταθερή νομική βάση για τα έκτακτα απαγορευτικά μέτρα που εκδίδονται από την αστυνομία χωρίς να απαιτείται η συναίνεση ή η αίτηση του θύματος, σύμφωνα με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης. Επιπλέον, τα κράτη μέλη θα πρέπει να φροντίζουν ώστε τα εν λόγω απαγορευτικά μέτρα να εκδίδονται πράγματι από τις αρχές επιβολής του νόμου σε όλες τις ενδεχόμενες περιπτώσεις, η συμμόρφωση του παραβάτη με τα εν λόγω μέτρα να παρακολουθείται αυστηρά και να επιβάλλονται αυστηρές κυρώσεις στις περιπτώσεις μη συμμόρφωσης.

Σύμφωνα με τα άρθρα 50 και 52 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, τα κράτη μέλη που έχουν κυρώσει τη σύμβαση οφείλουν να διασφαλίζουν ότι η αστυνομία θα είναι σε θέση και διατεθειμένη να παρέχει άμεση και αξιόπιστη προστασία στα θύματα, εκδίδοντας έκτακτα απαγορευτικά μέτρα. Ωστόσο, σύμφωνα με τα στοιχεία του FRA για το 2021, ορισμένα κράτη μέλη δεν διαθέτουν ακόμη διατάξεις απαγόρευσης κυκλοφορίας έκτακτης ανάγκης στα νομικά τους συστήματα, ενώ σε άλλα η αστυνομία είναι απρόθυμη να τις χρησιμοποιήσει. Σε άλλα δε κράτη μέλη, εκδίδονται έκτακτα μέτρα, ωστόσο οι ενέργειες για τη διασφάλιση ότι οι δράστες εγκλημάτων βίας θα συμμορφώνονται με τα μέτρα αυτά είναι ελάχιστες.

ΓΝΩΜΗ 9.3 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να μεριμνούν ώστε οι δικαστικές αρχές τους να παραμένουν ανεξάρτητες και αμερόληπτες, έτσι ώστε οι σχετικές με το δίκαιο της ΕΕ υποθέσεις να εκδικάζονται σύμφωνα με τις διατάξεις για το κράτος δικαίου και τα θεμελιώδη δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένου του άρθρου 47 του Χάρτη. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να μεριμνούν ώστε οι δικαστές και οι εισαγγελείς να μην απειλούνται με πειθαρχικές διαδικασίες λόγω του τρόπου με τον οποίο ασκούν τα καθήκοντά τους.

Η ανεξαρτησία του δικαστικού σώματος αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του κράτους δικαίου και της πρόσβασης στη δικαιοσύνη (άρθρο 19 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 67 παράγραφος 4 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ). Όπως υπενθυμίζουν οι αποφάσεις του ΔΕΕ του 2021 σε υποθέσεις που αφορούν δικαστήρια στην Πολωνία και την Ουγγαρία, η εν λόγω ανεξαρτησία είναι δυνατόν να απειλείται όχι μόνο από εξωτερικούς παράγοντες, όπως η κυβέρνηση ή τα μέσα ενημέρωσης, αλλά και από τους εσωτερικούς μηχανισμούς μιας άκαμπτης δικαστικής διοίκησης που ασκεί πίεση στους εισαγγελείς ή τους δικαστές.

Ο κίνδυνος αυτός συνδέεται ιδιαίτερα με τα μέτρα πειθαρχικού ελέγχου. Όταν τα μέτρα αυτά χρησιμοποιούνται κατά δικαστών και εισαγγελέων, πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα ώστε να μην παρακωλύουν την άσκηση των δικαστικών καθηκόντων.

10

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε τη νέα στρατηγική της ΕΕ για την αναπηρία για την περίοδο 2021-2027. Εγκρίθηκε επίσημα ο κανονισμός περί κοινών διατάξεων, με τη θέσπιση αυστηρών κριτηρίων για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης της χρηματοδότησης της ΕΕ με τη σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Τα δικαιώματα των επιβατών σιδηροδρομικών μεταφορών με αναπηρία ενισχύθηκαν. Σε έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τα διδάγματα που αντλήθηκαν από αναφορές σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία εντοπίζονται διάφοροι τομείς βελτίωσης τόσο για την Ένωση όσο και για τα κράτη μέλη.

Η πανδημία της νόσου του κορονοϊού (COVID-19) είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση υψηλότερων ποσοστών θανάτων και ασθενειών μεταξύ των ατόμων με αναπηρία. Οι αναφορές περιστατικών κακομεταχείρισης είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των εκκλήσεων για επείγουσα αποϊδρυματοποίηση. Σε απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων σχετικά με τον εκπαιδευτικό διαχωρισμό των παιδιών με αναπηρία υπογραμμίστηκε η ανάγκη για πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς.

Τα κράτη μέλη έλαβαν τα ακόλουθα μέτρα για την εφαρμογή της νέας ευρωπαϊκής πράξης για την προσβασιμότητα. Η υλοποίηση της σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία πέραν του πεδίου εφαρμογής των ισχυουσών οδηγιών της ΕΕ παρέμεινε άνιση. Όλα τα κράτη μέλη διαθέτουν πλέον εθνικό φορέα παρακολούθησης της σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Το άρθρο 19 της σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και η στρατηγική της ΕΕ για την αναπηρία 2021-2030 απαιτούν την αποϊδρυματοποίηση των ατόμων με αναπηρία. Η εφαρμογή της στρατηγικής για την αναπηρία θα αυξήσει την ανάγκη ολοκλήρωσης της διαδικασίας αποϊδρυματοποίησης στην ΕΕ. Η διαδικασία αυτή θα υποβοηθηθεί από την καθοδήγηση της Επιτροπής προς τα κράτη μέλη σχετικά με τη βελτίωση της ανεξάρτητης διαβίωσης και της ένταξης στην κοινότητα, η οποία έχει προγραμματιστεί για δημοσίευση το 2023.

ΓΝΩΜΗ 10.1 ΤΟΥ FRA

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να επιταχύνουν επειγόντως τις προσπάθειές τους για την αποϊδρυματοποίηση, και μέσω της κατάλληλης χρήσης και παρακολούθησης των κονδυλίων της ΕΕ, ώστε τα άτομα με αναπηρία να μπορούν να ζουν ανεξάρτητα και να εντάσσονται στην κοινότητα. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την πρόληψη περαιτέρω παραβιάσεων των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία σε μελλοντικές πανδημίες ή άλλες καταστάσεις έκτακτης ανάγκης με παρόμοιες επιπτώσεις.

Ο νέος κανονισμός περί κοινών διατάξεων (2021/1060), που εκδόθηκε το 2021, καθορίζει τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες για οκτώ ταμεία της ΕΕ. Συνδέει ρητά τη χρηματοδότηση με τη συμμόρφωση με τη σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Ο κανονισμός απαιτεί από τα κράτη μέλη να θεσπίσουν ρυθμίσεις ώστε η πολιτική, η νομοθεσία και τα πρότυπα προσβασιμότητας να αντικατοπτρίζονται δεόντως στην προετοιμασία και την υλοποίηση των προγραμμάτων. Απαιτείται επίσης η συμμετοχή των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου χρηματοδότησης, καθώς και η υλοποίηση και εφαρμογή της σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία αφού αποτελεί «αναγκαίο πρόσφορο όρο» για τη χρήση των κονδυλίων της ΕΕ.

Ως εκ τούτου, ο κανονισμός περί κοινών διατάξεων αποτελεί σημαντικό μέσο για να διασφαλίζεται ότι τα κονδύλια της ΕΕ δεν θα χρησιμοποιούνται για την εδραίωση ή την επέκταση ιδρυματοποιημένων δομών διαβίωσης (για παράδειγμα, με τη συγχρηματοδότηση της ανακαίνισης τέτοιων ιδρυμάτων). Ο κανονισμός επιδιώκει να διασφαλίσει ότι τα ταμεία θα συμβάλλουν αντ' αυτού στη διαδικασία της αποϊδρυματοποίησης (για παράδειγμα, με τη συγχρηματοδότηση νέων δομών και υπηρεσιών που επιτρέπουν μορφές υποστηριζόμενης διαβίωσης στην κοινότητα).

Η πανδημία COVID-19 ανέδειξε την επιτακτική ανάγκη για αποϊδρυματοποίηση. Τα άτομα με αναπηρία διατρέχουν μεγαλύτερο σωματικό κίνδυνο λόγω της πανδημίας. Αντιμετωπίζουν επίσης μεγάλους κινδύνους όσον αφορά την ψυχική τους ευημερία, ιδίως όταν βρίσκονται σε ιδρυματοποιημένα περιβάλλοντα, λόγω του υψηλότερου κινδύνου κοινωνικής απομόνωσης.

Το άρθρο 33 παράγραφος 2 της σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία απαιτεί από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ να συστήσουν ανεξάρτητο φορέα παρακολούθησης. Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και η Ένωση το έχουν ήδη πράξει, καθιστώντας το 2021 έτος ορόσημο για την παρακολούθηση της σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Ωστόσο, όπως αναφέρεται τόσο στην παρούσα όσο και σε προηγούμενες εκδόσεις της Έκθεσης για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις ως προς τη λειτουργία των εν λόγω φορέων, συμπεριλαμβανομένης της ανεπάρκειας χρηματοδότησης, εγκαταστάσεων και ανθρώπινων πόρων. Ταυτόχρονα, η πανδημία μάς υπενθύμισε την ανάγκη ευαισθητοποίησης σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, η οποία αποτελεί βασική αποστολή των εν λόγω φορέων. Τέλος, ο ρόλος που προβλέπει ο νέος κανονισμός περί κοινών διατάξεων για τους εθνικούς φορείς, ο οποίος συμπεριλαμβάνει την παρακολούθηση της συμμόρφωσης των διαφόρων σταδίων της διαδικασίας χρηματοδότησης της ΕΕ με τη σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, θα απαιτήσει τη διάθεση πρόσθετων πόρων για τους εν λόγω φορείς.

ΓΝΩΜΗ 10.2 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διαθέτουν επαρκείς ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους στους φορείς που ορίζουν για την παρακολούθηση του άρθρου 33 παράγραφος 2. Θα πρέπει να επιδιώξουν τη δημιουργία στενών εταιρικών σχέσεων με τους εν λόγω φορείς κατά τον σχεδιασμό, την παρακολούθηση και την εφαρμογή των σχετικών πολιτικών και τη διάθεση των κονδυλίων της ΕΕ. Θα πρέπει επίσης να φροντίζουν ώστε οι εν λόγω φορείς να διαθέτουν επαρκείς πόρους για την αποτελεσματική και αποδοτική εκπλήρωση των καθηκόντων τους, ιδίως στους κύκλους πολιτικής και χρηματοδότησης της ΕΕ.

ΓΝΩΜΗ 10.3 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να επιταχύνουν την εφαρμογή της οδηγίας για την προσβασιμότητα στο διαδίκτυο και της ευρωπαϊκής πράξης για την προσβασιμότητα, και να επιδιώξουν να διασφαλίσουν την προσβασιμότητα σε τομείς που δεν έχουν ακόμη εναρμονιστεί από τη νομοθεσία της ΕΕ, ώστε τα άτομα με αναπηρία να μπορούν να συμμετέχουν πλήρως σε όλες τις πτυχές της ζωής και να έχουν πρόσβαση, σε ισότιμη βάση με τους άλλους, σε εγκαταστάσεις και υπηρεσίες που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό.

Το άρθρο 9 της σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία απαιτεί από τα συμβαλλόμενα κράτη να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρία θα έχουν πρόσβαση, σε ισότιμη βάση με τα άλλα άτομα, στο φυσικό περιβάλλον, στα μέσα μαζικής μεταφοράς, στην ενημέρωση και την επικοινωνία, συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών και συστημάτων πληροφοριών και επικοινωνιών, καθώς και σε άλλες εγκαταστάσεις και υπηρεσίες που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό, τόσο σε αστικές όσο και σε αγροτικές περιοχές.

Η πανδημία αποκάλυψε ελλείψεις στην παροχή ενημέρωσης στα άτομα με αναπηρία. Πολλοί δημόσιοι ιστότοποι εξακολουθούν να χρειάζονται βελτίωση παρά την έκδοση της οδηγίας για την προσβασιμότητα στον παγκόσμιο ιστό, ενώ η εφαρμογή της ευρωπαϊκής πράξης για την προσβασιμότητα βρίσκεται ακόμη σε πρώιμο στάδιο. Εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά την προσβασιμότητα σε τομείς όπως οι εκλογικές διαδικασίες, τα δικαστήρια και τα μέσα μεταφοράς.

Το 2021 σημειώθηκε πρόοδος, αλλά και οπισθοδρόμηση στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στην *Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2022* του FRA εξετάζονται οι σημαντικές εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση από τον Ιανουάριο έως τον Δεκέμβριο του 2021 και περιγράφονται συνοπτικά οι γνώμες του FRA επ' αυτών. Επισημαίνοντας τόσο τα επιτεύγματα όσο και τα ζητήματα που ακόμη προκαλούν ανησυχία, η έκθεση παρέχει στοιχεία για τα κύρια θέματα που διαμορφώνουν τον διάλογο σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα σε ολόκληρη την ΕΕ.

Στο επίκεντρο κατά το έτος αυτό βρίσκονται τα κοινωνικά δικαιώματα και η ισότητα στο πλαίσιο της ανάκαμψης από την πανδημία COVID-19. Στα υπόλοιπα κεφάλαια εξετάζονται ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ισότητα και η καταπολέμηση των διακρίσεων, ο ρατσισμός, η ξενοφοβία και συναφείς εκδηλώσεις μισαλλοδοξίας, η ένταξη των Ρομά, το άσυλο και η μετανάστευση, η κοινωνία της πληροφορίας, η προστασία της ιδιωτικής ζωής και η προστασία των δεδομένων, τα δικαιώματα του παιδιού, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη και οι εξελίξεις όσον αφορά την εφαρμογή της σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

EUROPEAN UNION AGENCY
FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

ΠΡΟΩΘΟΥΜΕ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΥΜΕ ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΑΣ ΣΕ ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΤΗΝ ΕΕ —

Για την πλήρη Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2022 του FRA — βλ.

<https://fra.europa.eu/en/publication/2022/fundamental-rights-report-2022>

Βλ. επίσης τις συναφείς δημοσιεύσεις του FRA:

- FRA (2022), Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2022 — Γνώμες του FRA, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/fundamental-rights-report-2022-fra-opinions> (διατίθεται στις 24 επίσημες γλώσσες της ΕΕ)
- FRA (2022), *Social rights and equality in light of the recovery from the Covid-19 pandemic*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/social-rights-equality-recovery-covid-19> (διατίθεται στην αγγλική και γαλλική γλώσσα)

Οι προηγούμενες ετήσιες εκθέσεις του FRA σχετικά με τις προκλήσεις και τα επιτεύγματα στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένουν διαθέσιμες στον [ιστότοπο](#) του FRA (διατίθενται στα αγγλικά, γαλλικά και γερμανικά).

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

FRA – ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Βιέννη – Αυστρία

Τηλ. +43 158030-0 – Φάξ +43 158030-699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

Υπηρεσία Εκδόσεων
της Ευρωπαϊκής Ένωσης